

JĀNIS ENDZELĪNS LATVIJAS UNIVERSITĀTĒ (1920. GADA JŪNIJS - 1940. GADA JŪNIJS)

Janis Endzelins in the University of Latvia (June 1920 - June 1940)

Kristīne Radjuškina, Inese Radjuškina

Latvijas Universitātes Humanitāro zinātņu fakultātes

Baltu filoloģijas maģistra programmas absolventes

kristine.radjuskina@inbox.lv;

inese.radjuskina@inbox.lv

Rakstā *Jānis Endzelīns Latvijas Universitātē (1920. gada jūnijs - 1940. gada jūnijs)*, izmantojot Latvijas Valsts vēstures arhīva LU fonda un Rakstniecības, teātra un mūzikas muzeja Jāņa Endzelīna kolekcijas materiālus, aprakstīta latviešu valodnieka, profesora, akadēmiķa J.Endzelīna darbība Latvijas Universitātē no 1920. gada jūnija, kad zinātnieks atgriezies Latvijā, līdz 1940. gada jūnijam. Raksturots J.Endzelīna pedagoģiskais un administratīvais darbs LU Organizācijas padomē un Filoloģijas un filozofijas fakultātē, viņa zinātniskie komandējumi, dalība kongresos un konferencēs.

Atslēgvārdi: latviešu valodniecības vēsture, profesors Jānis Endzelīns, Latvijas Universitāte, Filoloģijas un filozofijas fakultāte, 20. gadsimta 20. - 40. gadi.

1. JĀŅA ENDZELĪNA PEDAGOĢISKĀ DARBĪBA LU

1920. gada maija beigās Jānis Endzelīns no Padomju Krievijas atgriezās dzimtajā Latvijā, kur viņš jau no 31. marta ar Izglītības ministra rezolūciju apstiprināts par Latvijas Augstskolas mācītbspēku, bet no 21. jūnija Ministru kabinets apstiprināja viņu par Latvijas Augstskolas Valodnieciski filozofiskās (vēlāk Filoloģijas un filozofijas) fakultātes dekānu. Fakultātes vadību J.Endzelīns pārņēma no docenta Kārļa Kundziņa.¹ Profesors jau bijis 47 gadus vecs. Ārzemēs pazīstams J.Endzelīns bija kļuvis ar saviem studenta gados publicētiem darbiem (1897 - 1900)², kā arī ar 1911. gadā Harkovā publicēto doktora disertāciju *Slāvu un baltu studijas*³ par baltu un slāvu valodu seniem sakariem. J.Endzelīns jau bija profesors ar augstskolas darba pieredzi, ko guvis Tērbatas un Harkovas universitātē, kur izglītojis

¹ LVVA, 7424. f., 6. apr., 1. l., 158., 178. lp.

² Grīšle R. Jānis Endzelīns (1873 - 1961). No: Grīšle R. *Spēkildze II*. Rīga: Antava, 2007, 20. lpp.

³ Эндзелин Я. *Славяно - балтийские этюды*. Харьков, 1911. VIII, 207 с.

ndoeiropiešu, baltu un slāvu valodu pētniekus. Latvijā J.Endzelīns nostrādāja sava mūža otru pusi.

Dekāna Dr. philol. J.Endzelīna vadībā tika izveidota pasaulē pirmā baltu filoloģijas nodaļa. Tā sāka darboties jau 1921. gadā.⁴

No 1920. līdz pat 1940. gadam Valodnieciski filozofiskajā fakultātē bija septiņas nodaļas: baltu filoloģija, klasiskā filoloģija, ģermāņu un romāņu filoloģija, filozofija, pedagoģija un vēsture.⁵

Kā liecina Latvijas Valsts vēstures arhīva (turpmāk LVVA) LU fonda dokumenti, baltu filoloģijas nodaļā varēja studēt valodniecības vai literatūras nozarē. Galvenie valodniecības nozares priekšmeti bija: četras stundas nedēļā indoeiropiešu valodu salīdzināmā gramatika, baltu valodu salīdzināmā gramatika un latviešu valodas zinātniskā gramatika. Trīs stundas nedēļā - leišu, senslāvu, sanskrita valoda un slāvu valodu salīdzināmā gramatika. Divas stundas nedēļā - ievads baltu filoloģijā, baltu mitoloģija, latviešu, leišu, romiešu un grieķu literatūra. Vispārīgie priekšmeti bija: četras stundas nedēļā divus akadēmiskos gadus pēc kārtas docēja grieķu valodas elementārkursu, bet trīs stundas nedēļā - vispārīgās literatūras vēsturi. Divas stundas nedēļā docēja latviešu valodas propedeutikas⁶ kursu, ievadu valodniecībā, filozofijā, psiholoģiju, loģiku, Latvijas vēsturi, grieķu autoru un latīņu autoru, vienas jaunās valodas pilnu kursu un kādas otras jaunās valodas vienu kursu. No ieteicamiem priekšmetiem viens bija obligāts - studenti varēja izvēlēties latviešu arheoloģiju, etnogrāfiju, mākslas vēsturi, estētiku, krievu valodu vai filozofijas vēsturi. Šos kursus docēja divas reizes nedēļā. Studentiem divas reizes nedēļā notika semināri par baltu valodām vai latviešu literatūru, kas arī bija obligāti.⁷

Savas darbības sākumā Latvijas Augstskolā profesors docēja svarīgus kursus - 1920. gada rudens un 1921. gada pavasara semestrī J.Endzelīns trīs stundas nedēļā docēja latviešu valodas propedeutikas kursu, trīs stundas nedēļā - slāvu valodu salīdzināmo gramatiku, divas stundas nedēļā - ģermāņu pirmvalodu. 30. gados valodnieks docēja arī indoeiropiešu un baltu valodu salīdzināmās gramatikas kursu, sanskrita un modernās latviešu rakstu valodas kursu.⁸

Rakstniecības, teātra un mūzikas muzeja (turpmāk RTMM) Jāņa Endzelīna kolekcijā atrodamas profesora docēto kursu programmas, to pilns apraksts un saturs. J.Endzelīna rokrakstā uzrakstītas tās ir gulējušas muzejā neviena neskartas.

⁴ LVVA, 7427. f., 6. apr., 63. l., 1.lp.

⁵ LVVA, 7424 f., 6. apr., 37a. l., 198. lp.

⁶ Propedeutika - priekšmācība, sagatavošanas nodarbības, ievadījums kādā zinātnes nozarē. Skat. *Ilustrētā svešvārdu vārdnīca*. Rīga: Avots, 2005, 609. lpp.

⁷ LVVA, 7427. f., 6. apr., 63. l., 2. - 3. lp.

⁸ Turpat, 102., 134. lp.

J.Endzelīna akadēmiskais darbs Latvijas Universitātē „nepavisam nav bijis t.s. veiksmes stāsts”⁹. 1926. gada rudenī Karaļauču (Kēnigsbergas) universitāte ievēlēja J.Endzelīnu par pirmo (*prima loca*) ministrijai proponējamu kandidātu valodniecības profesūrai Filozofijas fakultātē.¹⁰ Tas nozīmēja, ka profesors varētu aiziet no LU, no Filoloģijas un filozofijas fakultātes, no paša izveidotās baltu filoloģijas nodaļas, no saviem studentiem, aizbraukt no savas valsts, kurā ar tādām grūtībām bija atgriezies pirms nepilniem sešiem gadiem (1920. gada pavasara beigās). To uzzinājuši, Latvijas Universitātes dažādu nodaļu studenti 11. martā iesniedza Filoloģijas un filozofijas fakultātes dekānam Arnoldam Spekem lūgumu: „Ievērojot prof. J.Endzelīna izcilos nopelnus zinātnē un to, ka līdz ar lielā zinātnieka aiziešanu no mūsu universitātes, ciestu sāpīgu zaudējumu baltu filoloģijas nodaļa, kas nenovēršami mazinātu mūsu universitātes cieņu tautā un ārpus Latvijas, - padevīgi lūdzam Jūs, Dekāna kgs, un Fakultātes padomi darīt visu, kas iespējams, lai saistītu prof. J.Endzelīnu pie mūsu universitātes.” Lūgumu parakstījuši 610 studenti.¹¹ Profesors neaizbrauca, viņš palika uzticīgs Latvijas Universitātei, saviem studentiem, savai tautai un valstij.

Kopš 1920. gada profesors J.Endzelīns bija galvenais baltu filoloģijas profesors Latvijas Universitātē, jo docēja svarīgākos kursus šajā disciplīnā – baltu valodu salīdzināmo gramatiku, latviešu valodas zinātnisko gramatiku, moderno latviešu rakstu valodu.¹²

J.Endzelīnu kā pasniedzēju atceras viņa bijušie studenti, kas atceras studiju laikus Latvijas Universitātē, Filoloģijas un filozofijas fakultātē. LU Latviešu valodas institūta 1999. gadā sagatavotā krājumā *Jānis Endzelīns atmiņās, pārdomās, vēstulēs*¹³ viņa bijušie audzēkņi, zinātnieki un skolotāji stāstīja par profesora stingro garīgo spēku, ar kādu viņš mācījis cienīt un saprast valodu. Marija Miezone, kura studiju gaitas LU baltu filoloģijas nodaļā sāka 1923. gada septembrī, atceras profesoru kā cienījamu pedagogu: „Parasti profesors savas divas akadēmiskās stundas noturēja bez pārtraukuma. Stundas pagāja nemanot, jo valdīja dzīvs kontakts starp studentiem un pasniedzēju. Stingrā nostāja, paskarbā valoda tomēr nekavēja iemīlēt un cienīt lielo valodnieku pedagogu. Profesors ar savu personību ietekmēja jaunos filologus neatlaidībā, centībā, darba mīlestībā, mudināja ar vislielāko pienākuma apziņu ķerties pie katra darba.”¹⁴ Par J.Endzelīna darba stilu un lekciju gaitu M.Miezone stāsta: „Profesoram piemita stingra noteiktība akadēmiskajā darbā: laikā sākt un laikā beigt. Tiklīdz

⁹ Kļaviņa S. Valodas parlamenta prezidents profesors Jānis Endzelīns. No: Kļaviņa S. *Latviešu valodas pētnieki. No kļaušu laikiem līdz savai valstij*. Rīga: Raka, 2008, 187. lpp.

¹⁰ LVVA, 7427. f., 6. apr., 42. l., 6. lp.

¹¹ LVVA, 7427. f., 13. apr., 447. l., 40. - 43. lp.

¹² Filoloģijas un filozofijas fakultāte. No: *Latvijas Universitāte 1919 – 1929*. Rīga: LU, 1929, 162. lpp.

¹³ *Jānis Endzelīns atmiņās, pārdomās, vēstulēs*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 1999, 322 lpp.

¹⁴ Miezone M. Atmiņas par profesoru J.Endzelīnu. No: *Jānis Endzelīns atmiņās, pārdomās, vēstulēs*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 1999, 140. lpp.

zvans koridorā beidza skanēt, profesors jau nāca auditorijā. Kavēta stunda, izniekota darba diena, dabas mūžības vējos un smiltīs izbārstīts laiks - neatgūstams. Stingra, nelokāma nostāja pret sevi, tāpat pret klausītājiem auditorijā. [...] Laikā nākt un laikā iet - tāda stingra kārtība valdīja profesora lekcijās un iespaidoja studentus būt kārtīgiem un akurātiem arī pret citiem lektoriem.”¹⁵

Valodniece Konstance Krākope - Kļava, bijusī J.Endzelīna studente, stāsta atmiņas par baltu valodu salīdzināmās gramatikas lekcijām un semināriem, kuros profesors docēja senos latviešu tekstus, skaidroja latviešu valodas intonācijas: „Studiju laikā es J.Endzelīnu visvairāk apbrīnoju, kad viņš skaidroja baltu valodu salīdzināmo gramatiku. Viņš parasti nesēdēja, bet staigāja vai, kaut kur atspiedies, stāvēja. Rokā viņam parasti bija neliela papīra lapiņa, kurā viņš šad tad ieskatījās. Man bija nesaprotami, kā cilvēks var atcerēties visas gramatiskās formas dažādās indoeiropiešu valodās, arī sanskritā. Grūtākais J.Endzelīna vadītais seminārs bija seno latviešu tekstu lasīšana un skaidrošana. [...] Otrs J.Endzelīna seminārs bija par latviešu valodas intonācijām. Viņš iedeva kādu teikumu, lai students to uzraksta uz tāfeles un saliek intonācijas. Atceros, ka reiz J.Endzelīns to lika izdarīt vienam studentam, par kuru runāja, ka tas esot ļoti apdāvināts. J.Endzelīns, paskatījies uz tāfeli, teica: „Jūs varat studēt vēsturi, bet ne baltu filoloģiju.””¹⁶

2. JĀŅA ENDZELĪNA DARBS LATVIJAS AUGSTSKOLAS ORGANIZĀCIJAS PADOMĒ

1919. gada 8. augustā Izglītības ministrijas telpās notika bijušā Rīgas Politehniskā institūta (turpmāk RPI) Reorganizācijas komisijas sēde¹⁷. Sēdi vadīja Latvijas Republikas (resp., Latvijas Pagaidu valdības) pirmais izglītības ministrs, ārsts Kārlis Kasparsons. Sēdē piedalījās ministriju pārstāvji, Augstskolu Departamenta direktors un pārstāvji no RPI fakultātēm. K.Kasparsons atklāja sēdi ar paziņojumu, ka valdība ievēlējusi komisiju, kas sastāv no RPI mācībspēkiem un valdības pārstāvjiem. Komisijas mērķis - rūpēties par Latvijas Augstskolas tālāko likteni un tās nepieciešamo pārveidošanu, piemērojoties jauniem dzīves

¹⁵ Miezone M. Atmiņas par profesoru J.Endzelīnu. No: *Jānis Endzelīns atmiņās, pārdomās, vēstulēs*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 1999, 140. lpp.

¹⁶ Krākope-Kļava K. Manas atmiņas par profesoru J. Endzelīnu. No: *Jānis Endzelīns atmiņās, pārdomās, vēstulēs*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 1999, 123. - 124. lpp.

¹⁷ Jau 1917. gada 13. jūnijā Tērbatā notikušajā II Latviešu skolotāju kongresā atzina par nepieciešamu dibināt Latvijas Augstskolu, izstrādāt tās projektu un sākt reģistrēt latviešu akadēmiskos darbiniekus. Kongresa lēmumā bija teikts, ka jaunā augstskola atverama Rīgā pēc 2 - 3 gadiem, pievienojot RPI humanitārās un dabas zinātņu fakultātes. 1919. gada vasarā, K.Ulmaņa pagaidu valdībai atgriežoties Rīgā, tā pārņēma RPI savā rīcībā un iecēla Reorganizācijas komisiju Paula Valdena un Paula Dāles vadībā. Skat. *Latvju enciklopēdija, 2. sējums*. Stokholma: Trīs zvaigznes, 1952, 1411. lpp.

apstākļiem.¹⁸ 1919. gadā Reorganizācijas komisiju pārdēvēja par Latvijas Augstskolas Organizācijas padomi.¹⁹

Jauno Latvijas Augstskolu atklāja 1919. gada 28. septembrī ar izglītības ministra K.Kasparsona apsveikumu, pagaidu prorektora, arhitekta un arhitektūras teorētiķa Eižena Laubes svinīgo solījumu un Berlīnes universitātes ekonomikas profesora Kārļa Baloža akadēmisko runu par Mūžīgā miera ideju. Jau 29. septembrī sākās Latvijas Augstskolas (turpmāk LA) darbs deviņās fakultātēs.²⁰

1919. gada 12. novembra LA Organizācijas padomes (turpmāk LA OP) sēdē²¹ Valodnieciski filozofiskās fakultātes pagaidu dekāns K.Kundziņš ziņoja, ka dekānu padomē runāts par miera sarunu uzsākšanu ar Padomju Krievijas valdību. Padome uzdeva miera delegācijai rūpēties par augstskolas uzaicināto mācībspēku, kuri vēl atradās Krievijā, iespēju atgriezties Latvijā.²² Padomju Krievijā bija arī J.Endzelīns. Jau 1920. gada 21. aprīļa sēdē²³ dekāns K.Kundziņš paziņoja, ka no J.Endzelīna saņemta informācija par viņa trūcīgiem materiāliem apstākļiem – profesoram trūkst līdzekļu pat ceļanaudai. Pēc pāris nedēļām, 12. maija sēdē,²⁴ K.Kundziņš pavēstīja, ka profesors J.Endzelīns jau ieradies Maskavā un pēc iespējas ātrāk izbrauks uz dzimteni. Savukārt 19. maija sēdē²⁵ padomes priekšsēdētājs, Izglītības ministrijas pārstāvis Pauls Dāle nolasīja Maskavas miera delegācijas telegrammu, kurā ziņots, ka profesors J.Endzelīns brauks uz dzimteni ar pirmo ešelonu.

Tālāk P.Dāle ierosināja ievēlēt J.Endzelīnu LA Organizācijas padomē, un padome atbalstīja priekšsēdētāja ierosinājumu. 26. maija sēdē²⁶ Valodnieciski filozofiskās fakultātes pagaidu dekāns docents K.Kundziņš paziņoja, ka no Padomju Krievijas ieradies pirmais vilciens ar Pirmā pasaules kara bēgļiem un kļīniekiem, taču Sebežā (tiešā pierobežā ar Padomju Savienību) aizturētas sešas personas, to starpā arī profesors J.Endzelīns. Padome, satraukti noklausījusies ziņojumu, izteica pārliecību, ka Ārlietu ministrija parūpēsies, lai

¹⁸ LVVA, 7424. f., 6. apr., 1. l., 1. lp.

¹⁹ LA OP uzņēma jaunās augstskolas deviņu fakultāšu pārstāvjus, akadēmiskā aroda pārstāvjus un izglītības ministru. Izveidoja t.s. fakultāšu kodolus ar pagaidu dekāniem, kurus vadība apstiprināja amatā. Par Valodnieciski filozofiskās fakultātes pagaidu dekānu apstiprināja teoloģijas docentu Kārli Kundziņu junioru. Par pagaidu prorektoru ievēlēja arhitektu un pedagogu Eiženu Laubi, par viņa biedru - K.Kundziņu. Skat. *Latvju enciklopēdija, 2. sējums*. Stokholma: Trīs zvaigznes, 1952, 1411. lpp.

²⁰ Skat. *Latvju enciklopēdija, 2. sējums*. Stokholma: Trīs zvaigznes, 1952, 1411. lpp.

²¹ LVVA, 7424. f., 6. apr., 1. l., 56. lp.

²² Krievijas un Ukrainas augstskolās strādāja latviešu mācībspēki, jo carisma un baltvācu spaidu dēļ pirms revolūcijas viņi nevarēja atrast darbu Baltijā. Skat. Stradiņš J. 1919. gads un Latvijas zinātne. No: Stradiņš J. *Etīdes par Latvijas zinātņu pagātņi*. Rīga: Zinātne, 1982, 228. lpp.

²³ LVVA, 7424. f., 6. apr., 1. l., 136. lp.

²⁴ LVVA, 7424. f., 6. apr., 1. l., 147. lp.

²⁵ LVVA, 7424. f., 6. apr., 1. l., 151. lp.

²⁶ LVVA, 7424. f., 6. apr., 1. l., 155. lp.

aizturētie mācībspēki pēc iespējas ātrāk atgrieztos Latvijā. Docentu K.Kundziņu šī situācija ļoti satrauca, jo daži mācībspēki jau vairākas dienas bija pavadījuši bez ēdiena.

1920. gads

2. jūnija LA OP sēdē piedalījās profesors J.Endzelīns, kas nupat bija ieradies dzimtenē. Pirmoreiz sēdē piedalījās arī profesors Juris Plāķis, kas reizē ar J.Endzelīnu bija ieradies no Padomju Krievijas. Atklājot sēdi, LA OP priekšsēdētājs P.Dāle ar prieku apsveica no Krievijas atgriezušos profesoru, kuru augstskolas saime ļoti gaidījusi. J.Endzelīns pateicās par apsveikumu un izteica gatavību ziedot Latvijas Augstskolai visus savus spēkus. Tālāk sēdes gaitā P.Dāle paziņoja, ka ar izglītības ministra rezolūciju no 31. marta profesors J.Endzelīns ir apstiprināts par Latvijas Augstskolas mācībspēku.

Jau pirmajā sēdē J.Endzelīns aktīvi iesaistījās padomes darbā. Sēdē apsprieda situāciju, ka daži docenti sākuši lasīt lekcijas krievu valodā²⁷, lai gan pirms tam docējuši latviski. Iemesls šādām pārmaiņām bijis klausītāju auditorijas lūgums. J.Endzelīns izteicās, ka tāda pārmaiņa ir nevēlama un nepieļaujama.²⁸

9. jūnija sēdē turpināja izskatīt jautājumu par lekciju lasīšanu latviešu valodā. Padomes locekļi pauda nostāju, ka Latvijas Augstskolā ārzemju docentiem lekciju lasīšanai svešvalodā pieļaujamais termiņš ir trīs gadi. Šajā laikā jāapgūst latviešu valoda un jāsāk docēt kursi latviski. J.Endzelīns izteicās, ka trīs gadi ir pārāk īss laikposms latviešu valodas apgūšanai, lai ārzemju docenti varētu sākt docēt latviski. Profesors ieteica noteikt termiņu līdz pieciem gadiem, pēc tam vajadzētu sākt docēt latviski. Sēdēs priekšsēdētājs P.Dāle aizrādīja, ka padomes locekļi vēl formāli nav balsojuši, tāpēc pagaidām pieņemts termiņš trīs gadi. Jautājumu lēma izskatīt turpmākās sēdēs.²⁹

P.Dāle ierosināja piešķirt Organizācijas padomei tiesības kooptēt ar balsstiesībām profesorus, kurus augstskola aicinājusi par darbiniekiem, kas nopelniem bagāti savā pedagoģiskajā darbībā. Sēdes priekšsēdētājs ar minēto ierosinājumu ieteica vērsties pie Izglītības ministrijas, lai tā ierosina šo lēmumu apstiprināt Ministru kabinetā. Daži padomes locekļi noraidīja šo ierosinājumu, jo „tāds lēmums varētu apvainot vietējos profesorus, kuri arī ir augstu cienīti zinību vīri.”³⁰ Savukārt J.Endzelīns atbalstīja priekšsēdētāja ierosinājumu, jo „nevarot to arī pieļaut, ka viņš paliktu viens Organizācijas padomē, bet citi viņa kolēģi,

²⁷ Sākumā lekcijas LA līdz 50% notika krievu vai vācu valodā. Skat. *Latvju enciklopēdija, 2. sējums*. Stokholma: Trīs zvaigznes, 1952, 1411. lpp.

²⁸ LVVA, 7424. f., 6. apr., 1. l., 158. lp.

²⁹ LVVA, 7424. f., 6. apr., 1. l., 164. lp.

³⁰ LVVA, 7424. f., 6. apr., 1. l., 165. lp.

kuri vēl pārbraukšot, paliktu ārpusē. No šī jautājuma izšķiršanas viņš taisot pat atkarīgu savu tālāko palikšanu pie augstskolas.”³¹

Atgriezies dzimtenē, J.Endzelīns uztraucās ne tikai par Latvijas Augstskolas turpmāko likteni, bet interesējās un sekoja līdzī arī notikumiem visas Latvijas dzīvē. Tā, piemēram, 18. jūnijā sēdē J.Endzelīns ārpus sēdes darba kārtības izteicās par robežjautājumu starp Latviju un Igauniju, kuru tolaik apsprieda Satversmes sapulcē. Profesors aizrādīja, ka LA OP pienākums ir izteikt konkrētu viedokli šajā jautājumā, jo „mēs nevaram noskatīties vienaldzīgi uz to, ka atdala no Latvijas viņai vēsturiski piederošas pilsētas un zemi un tur Latvijas pavalstniekus nodod svešas valsts pavalstniecībā. Mums vajadzētu šai lietā ieņemt noteiktu stāvokli, par ko darīt zināmu izglītības ministram, kurš šo Organizācijas padomes lēmumu lai tālāk virza pēc piederības.”³²

21. jūnijā J.Endzelīns pārņēma no docenta K.Kundziņa Valodnieciski filozofiskās fakultātes vadību. 30. jūnijā sēdē priekšsēdētājs P.Dāle paziņoja, ka Ministru kabinets apstiprinājis profesoru J.Endzelīnu par Valodnieciski filozofiskās fakultātes dekānu no 1920. gada 21. jūnija.³³

25. augusta sēdē Valodnieciski filozofiskās fakultātes dekāns profesors J.Endzelīns ziņoja, ka Helsinku (tolaik Helsingforsas) universitātes profesors Jozefs Mikola (*Josephe Mikkola*) piekritis aicinājumam nolasīt dažas lekcijas Latvijas Augstskolā. Padome uzdeva fakultātei šo pasākumu sarīkot.³⁴

1920. gada rudenī par pirmo (pagaidu) LA rektoru ievēlēja no Voronežas pārbraukušo, agrākās Tērbatas universitātes mākslas vēsturnieku, bijušo 1917. gada latviešu Augstskolas Komitejas priekšsēdētāju Mg. phil. Ernestu Felsbergu³⁵. E.Felsbergs veica rektora amatu līdz 1923. gada vasarai (ar pārtraukumu 1922. gada vasarā).

1. septembra sēdē Valodnieciski filozofiskās fakultātes dekāns J.Endzelīns lūdza Organizācijas padomi vērsties pie pilsētas valdes ar lūgumu atļaut fakultātei lietot pilsētas Mākslas muzeju³⁶ un grāmatas. Padome uzdeva fakultātei sazināties ar pilsētas valdi. Tālāk J.Endzelīns ziņoja, ka Valodnieciski filozofiskā fakultāte ierosinājusi par Latvijas Augstskolas goda biedriem iecelt Krišjāni Baronu un Raini. Padome atbalstīja fakultātes ierosinājumu un noteica rīkot vēlēšanas nākamajās sēdēs.³⁷

³¹ LVVA, 7424. f., 6. apr., 1. l., 165. lp.

³² LVVA, 7424. f., 6. apr., 1. l., 168. lp.

³³ LVVA, 7424. f., 6. apr., 1. l., 178. lp.

³⁴ LVVA, 7424. f., 6. apr., 1. l., 186. lp.

³⁵ LVVA, 7424. f., 6. apr., 1. l., 188. lp.

³⁶ No 1920.gada Rīgā darbojās divi mākslas muzeji: Latvijas Nacionālais mākslas muzejs un Valsts Mākslas muzejs Rīgas pilī; abus mākslas muzejus atšķīra īpašuma piederība - pilsētas un valsts.

³⁷ LVVA, 7424. f., 6. apr., 1. l., 189. lp.

8. septembra sēdē latviešu valodas docents Teodors Zeiferts papildus sēdes darba kārtībai izteicās, ka augstskolas latviešu valodas eksāmenā cittaustu studentiem jāiekļauj gan mutisks, gan rakstisks pārbaudījums, jāatprasa studentiem arī viselementārākās literatūras un gramatikas zināšanas. J.Endzelīns atbalstīja tikai eksāmena mutisku pārbaudes formu, un balsojot padome to apstiprināja.³⁸

15. septembra sēdē J.Endzelīns aizrādīja, ka avīzēs nepareizi atstāstīti daži 8. septembra Organizācijas padomē pārrunātie jautājumi, t.i., eksaminēšanas kārtība latviešu valodā cittaustu studentiem un studiju maksas paaugstināšana. Profesors aizrādīja - avīzēs nepareizi rakstīts, ka viņš ierosinājis visvieglāko latviešu valodas eksaminācijas veidu cittaustiešiem, pamatojoties uz citu augstskolu tradīcijām. J.Endzelīns atgādināja, ka viņš šādus priekšlikumus nav izteicis.

Tālāk J.Endzelīns ziņoja, ka Valodnieciski filozofiskajā fakultātē skatīts jautājums par nosaukumu *žīds* un *ebrejs* lietojumu, bet nav panākts vienots viedoklis par vienas vai otras formas pareizumu. Dekāns skaidroja, ka nevar tik vienkārši ievērot žīdu tautas vēlēšanos mainīt nosaukumu. J.Endzelīns salīdzināja šo situāciju ar lietuviešiem, resp., ka latvieši savus kaimiņus sauc par leišiem. Jautājuma izšķiršanu, kādu nosaukumu ieviest augstskolas oficiālā lietošanā, padome pagaidām atlika.³⁹

22. septembra sēdē J.Endzelīns aizrādīja, ka iepriekšējās sēdes protokolā atkal nepareizi atstāstīti viņa aizrādījumi par avīzēs nodrukāto nepatiesību.

Tālāk J.Endzelīns lūdza Organizācijas padomi apstiprināt Latvijas Augstskolā izveidoto Filologu biedrību, kuras statūtus viņš arī nolāsīja. Profesors vēl piebilda, ka biedrība lūdza atļauju izmantot savam darbam augstskolas telpas. Padome apstiprināja Latvijas Augstskolā izveidoto Filologu biedrību un tās darba vajadzībām atļāva izmantot augstskolas telpas.⁴⁰

J.Endzelīns rūpējās arī par mācību norisi. Tā, piemēram, 24. septembra sēdē viņš aizrādīja, ka prorektoram K.Kundziņam nebija nepieciešams visiem mācībspēkiem izsūtīt cirkulārus ar atgādinājumu par semestra sākšanos. Docenti paši to zina un ievēro, bet tāda veida cirkulāri mācībspēkus var pat maldināt. J.Endzelīns ziņoja, ka Augstskolas saimniecības komisijā noskaidrojās laiku, kad pieslēgs elektrību visās auditorijās. Profesors norādīja, ka elektrības trūkums auditorijās aizkavēs visu mācību gaitu.⁴¹

³⁸ LVVA, 7424. f., 6. apr., 1. l., 193. lp.

³⁹ LVVA, 7424. f., 6. apr., 1. l., 193. lp.

⁴⁰ LVVA, 7424. f., 6. apr., 1. l., 198. lp.

⁴¹ LVVA, 7424. f., 6. apr., 1. l., 202. lp.

6. oktobra sēdē vēlreiz apsprieda lekciju lasīšanu svešvalodā. Ķīmijas fakultātes docents Jēkabs Prīmanis ziņoja, ka no 20 ceturtā kursa studentiem 12 neprot latviešu valodu, tāpēc studenti lūguši docēt kursu krieviski, turklāt viņu lūgumu atbalstījuši arī latviešu valodas pratēji. J.Endzelīns izteicās, ka pāreja uz docēšanu krievu valodā pieļaujama tikai tad, ja visi kursā esošie latviešu tautības studenti tam piekrīt. Gadījumā, ka kaut viens latviešu students iebildīs, lekciju lasīšanu krieviski pieļaut nedrīkst.

Tālāk J.Endzelīns ziņoja, ka 7. oktobrī Valodnieciski filozofiskajā fakultātē Somijas profesors J.Mikola lasīs lekciju par somu kultūru. Dekāns ierosināja arī turpmāk aicināt uz Latvijas Augstskolu ārzemju profesorus lasīt lekcijas un rīkot šādus pasākumus plašākai studentu auditorijai. Padome atbalstīja profesora priekšlikumu un izteica piedāvājumu rīkot šādus publiskus priekšlasījumus lielākās zālēs, piemēram, Latviešu biedrībā.⁴²

13. oktobra sēdē pagaidu rektors profesors E.Felsbergs paziņoja, ka saņēmis Tērbatas universitātes rektora vēstuli par vēlamo sadarbību ar Latvijas Augstskolu, lai veicinātu kopēju darbu abu kaimiņvalstu augstskolās. J.Endzelīns izteicās, ka ar rektora sadraudzības uzaicinājumu vien nepietiek kopdarbības uzsākšanai, jo „pašiem igauņiem nepieciešams izturēties pret Latviju draudzīgāk, ko diemžēl nepierāda igauņu uzvedība Ziemeļvidzemē”.⁴³ Igauņu studentu pieplūdumam Latvijas Augstskolā arī nebūtu nekādu praktisku seku, uzsvēra J.Endzelīns, jo viņi nepārvalda latviešu valodu, kurā Latvijas Augstskolas mācībspēki vēlas docēt savus kursus. Pēc ilgstošām diskusijām padome tomēr nolēma pieņemt Tērbatas universitātes rektora aicinājumu veicināt abu kaimiņvalstu augstskolu sadarbību.⁴⁴

27. oktobra sēdē J.Endzelīns atgādināja par neseno notikumu, kad Latvijas Augstskolas students apvainoja Latvijas armijas virsnieku. Tā kā šo notikumu avīzēs publicēja jau kā faktu, J.Endzelīns pieprasīja Organizācijas padomei paust savu nostāju šajā jautājumā. Padome secināja, ka šāda veida jautājumu noskaidrošana nav tās kompetencē un lēma virzīt problēmas noskaidrošanu Dekānu padomei.⁴⁵

Strādājot Organizācijas padomē, J.Endzelīns vienmēr centās norādīt uz nepilnībām tās darbībā. Tā, piemēram, 24. novembra sēdē Medicīnas fakultātes dekāns profesors Roberts Krimbergs,⁴⁶ nolasot privātdocenta Dr. med. Oto fon Holbeka dzīvesgājumu, lūdza padomi viņu ievēlēt par fakultātes mācībspēku. Balsojot padome neievēlēja minēto kandidātu par

⁴² LVVA, 7424. f., 6. apr., 1. l., 209. - 210. lp.

⁴³ Šeit, iespējams, J.Endzelīns domājis 1920. gada 1. jūlija notikumus, kad Valka tika sadalīta starp jaunajām Latvijas un Igaunijas neatkarīgajām valstīm. Latvija zaudēja daudz - Igaunijas pusē palika Valga ar visu saimniecisko un kultūras centru, bet Latvijas pusē - pārsvarā Valkas dzīvojamās mājas.

⁴⁴ LVVA, 7424. f., 6. apr., 1. l., 212. - 214. lp.

⁴⁵ LVVA, 7424. f., 6. apr., 1. l., 220. lp.

⁴⁶ Medicīnas doktors fiziologs R. Krimbergs, tāpat kā J.Endzelīns, no 1909. līdz 1920. gadam strādājis Harkovas universitātē, bet no 1920. gada - LU profesors. Skat. *Latvju enciklopēdija, 2. sējums*. Stokholma: Trīs zvaigznes, 1952 - 1953, 1073. lpp.

Latvijas Augstskolas Medicīnas fakultātes mācībspēku. Tad J.Endzelīns aizrādīja R.Krimbergam, ka pirms vēlēšanām viņam pašam vajadzēja ieteikt O.fon Holbeku ievēlēt par mācībspēku, izteikties ne tikai par viņa personību un dzīvesgājumu, bet arī par sasniegumiem pedagogiskajā un zinātniski pētnieciskajā darbā. J.Endzelīns vēl uzsvēra, ka tas noteikti pozitīvi ietekmētu vēlēšanu rezultātus. Tālāk profesors ieteica padomei vēlreiz pārbaudīt un nepieciešamības gadījumā arī grozīt vēlēšanu kārtību, jo nav pareizi vienkārša docenta ievēlēšanai piemērot tos pašus noteikumus, kas nosaka, piemēram, goda doktoru vai profesoru ievēlēšanu. Padome pieņēma J.Endzelīna ieteikumu un piekrita aizrādījumam, ka esošie noteikumi mācībspēku ievēlēšanai ir pārmērīgi stingri.

Tālāk arheoloģijas zinātnes profesors Francis Aleksandrs Balodis stāstīja par augstskolas tipogrāfijas atvēršanu un uzsvēra, ka tajā augstskolas profesori varētu iespiest savus darbus. J.Endzelīns izteicās, ka augstskolas tipogrāfijas atvēršana ir svarīga ne tikai studentiem, bet visvairāk tieši profesori*bai* (sic!). Profesors arī aizrādīja: tā kā burtliču algas ir ievērojami lielākas par profesoru algām, vai vispār tāda augstskolas tipogrāfijas atvēršana ir iespējama? Vai augstskolas budžets to pieļauj? Ar neatbildētiem jautājumiem diskusijas par tipogrāfijas atvēršanu noslēdzās.⁴⁷

Jau nākamajā sēdē 1. decembrī pēc iepriekšējās sēdes protokola apstiprināšanas J.Endzelīnam nācās skaidrot, ka viņš neesot iepriekš lietotā vārda *profesorība* autors. To viņš lietojis tikai sakarā ar vārdu *studentība*.

Tālāk turpinājās diskusijas par iepriekšējā sēdē neievēlēto mācībspēku Medicīnas fakultātē. Fakultātes dekāns profesors R.Krimbergs paskaidroja, ka neizteicās par privātdocentu Dr. med. O.fon Holbeku tāpēc, ka nolasītais dzīvesgājums skaidri uzsvēra un izcēla kandidāta zinātniskās spējas. Padomē neapstiprināja O.fon Holbeku par mācībspēku kādu citu, viņam nezināmu apstākļu dēļ. Turklāt nevienam no padomes locekļiem pirms balsojuma nebija radies neviens jautājums par kandidāta zinātniskajiem sasniegumiem. Sēdes vadītājs prof. E.Felsbergs aizrādīja, ka Medicīnas fakultātes dekāna izteikums izskanējis kā apvainojums Organizācijas padomes locekļiem, un aicināja dekānu atteikties no saviem vārdiem. R.Krimbergs uzskatīja par neiespējamu atteikties no saviem vārdiem, jo izteica ne tikai savu, bet arī visas Medicīnas fakultātes viedokli. Turklāt fakultātē O.fon Holbeka neapstiprināšana par mācībspēku nopietni pārrunāta un vēlreiz secināts, ka neievēlēšanas iemesls nebija kandidāta zinātnisko sasniegumu trūkums. J.Endzelīns izteica savu gandarījumu par to, ka padomes priekšsēdētājs aizstāvēja padomes locekļus, bet, viņaprāt, te

⁴⁷ LVVA, 7424. f., 6. apr., 1. l., 232. - 234. lp.

aizvairojums nebija konstatējams. Ar to diskusija par O.fon Holbeka neievēlēšanu arī beidzās.⁴⁸

15. decembra sēdē J.Endzelīns neatzina par pieņemamu noteikumu saistīt pie augstskolas docentus, kuri negrib docēt latviešu valodā. Ja cittautu docenta svešvalodā lasīto kursu paralēli kāds docētu arī latviski, tad to vēl varētu pieļaut, docēt kursu tikai vācu vai krievu valodā 20 gadus, viņaprāt, nebija pieļaujami. Tālāk J.Endzelīns izteica aicinājumu vērsties, piemēram, pie Austrijas un Čehijas profesoriem ar aicinājumu lasīt vieslekcijas Latvijas Augstskolā.⁴⁹

22. decembra sēdē izsludināja augstskolas annāļu⁵⁰ redaktora vēlēšanas. Par pirmo kandidātu izvirzīja J.Endzelīnu. Profesors uzturēja savu kandidatūru. Pēc J.Endzelīna priekšlikuma vēlēšanas bija aizklātas, un, tikai vienam padomes loceklim balsojot 'pret' un diviem atturoties, ar 20 balsīm 'par' J.Endzelīnu ievēlēja par augstskolas annāļu redaktoru. LA OP priekšsēdētājs apsveica profesoru ar ievēlēšanu grūtajā amatā un novēlēja sekmīgu darbu.⁵¹

1921. gads

12. janvāra LA OP sēdē J.Endzelīns atkal aizrādījis uz augstskolas mācībspēku ievēlēšanas procesu, kas joprojām bija ļoti sarežģīts. Profesors skaidroja, ka viņa fakultātē steidzami jāriko mācībspēku vēlēšanas. Tā kā jāievēl asistenti un lektori, tad, viņaprāt, kandidātu dzīvesgājuma lasīšana Organizācijas padomē nav nepieciešama, jo tā aizņem ļoti daudz laika. Vēlēšanas varētu notikt fakultātē, savukārt padomē vēlēšanu rezultātus varētu apstiprināt. Pēc diskusijām par J.Endzelīna priekšlikumu padome tomēr nolēma atstāt līdzšinējo mācībspēku ievēlēšanas kārtību.

Tālāk J.Endzelīns izteicās par universitātes jeb humanitāro priekšmetu nošķiršanu no politehnikuma jeb tehniskiem priekšmetiem. Padome uzskatīja jautājumu par ļoti svarīgu un sarežģītu, tāpēc nolēma šajā sēdē to neizskatīt.⁵²

2. februāra sēdē J.Endzelīns ierosināja izskatīt padomē iespēju dažus augstskolas mācībspēkus atalgot ārzemju valūtā. Jautājuma izskatīšanu nolēma atlikt līdz nākamajām sēdēm. Tālāk J.Endzelīns izstāstīja par annāļu redakcijā sagatavoto annāļu pirmo sējumu, kas

⁴⁸ LVVA, 7424. f., 6. apr., 1. l., 236. lp.

⁴⁹ LVVA, 7424. f., 6. apr., 1. l., 246. - 247. lp.

⁵⁰ Izdevums *Latvijas Universitātes Zinātniskie raksti*, apzīmēti arī kā *Acta Universitatis Latviensis*. Šajā izdevumā LU mācībspēki publicēja savus pētījumus. No 1921. līdz 1929. gadam iznāca 20. sējumi. Skat. Šilde Ā. *Latvijas vēsture 1914 - 1940. Valsts tapšana un suverēna valsts*. Stokholma: AB Daugava, 1976, 443. - 446. lpp.

⁵¹ LVVA, 7424. f., 6. apr., 1. l., 257. lp.

⁵² LVVA, 7424. f., 6. apr., 1. l., 266. - 267. lp.

drīz būs gatavs iespiešanai. Tāpat profesors ieteica katram rakstu autoram izsniegt 50 novilkumus. Padome piekrita J.Endzelīna ieteikumam.⁵³

23. februāra sēdē J.Endzelīns aizrādīja uz Dekānu padomē izskanējušām domām par tautiešu, kuri vēl palikuši Ukrainā, nepieciešamību atgriezties Latvijā. Profesors ieteica padomei vērsties pie Ārlietu ministrijas ar lūgumu palīdzēt Ukrainā palikušiem mācībspēkiem atgriezties Latvijā.⁵⁴

J.Endzelīns turpināja rūpēties arī par dažāda veida organizatoriskiem jautājumiem. Tā, piemēram, 16. marta sēdē viņš ziņoja, ka *Valters un Rapa* izplatīs augstskolas rakstus ar 8% atlīdzību un nepieciešamības gadījumā vēl lētāk. Padome lēma nodot žurnāla izplatīšanu *Valters un Rapa*. J.Endzelīns pieprasīja nodot *Valters un Rapa* arī žurnāla izsūtīšanas tiesības. Docents K.Kundziņš protestēja pret šo pieprasījumu un skaidroja, ka eksemplāru izsūtīšana pašu un citu augstskolu mācībspēkiem atstājama padomes rīcībā. K.Kundziņa domas aizstāvēja vairākums padomes locekļu un arī rektors E.Felsbergs, tāpēc padome lēma žurnāla izsūtīšanas tiesības *Valters un Rapa* nepiešķirt.⁵⁵

13. aprīlī sēdē J.Endzelīns ziņoja annāļu redakcijas vārdā, ka atlicis vienā burtnīcā iespiest vēl divus īsākus rakstus un tad aprīlī jau iznāks pirmais izlaidums. Padomē izskanēja jautājums, vai autoriem maksāt honorārus? J.Endzelīns izteicās, ka augstskolas budžetā ir maz līdzekļu honorāru izmaksai, turklāt autori saņems zināmu atlīdzību, saņemdami 50 annāļu novilkumus par brīvu.⁵⁶

20. aprīļa sēdē notika augstskolas Satversmes projekta lasīšana.⁵⁷ Runājot par balsošanas struktūru, J.Endzelīns aizrādīja, ka nepieciešams atzīmēt balsu sadalīšanos, lai pie Satversmes galīgas pieņemšanas būtu skaidri konstatējams, ar kādu balsu vairākumu jautājumi izšķirti. Padome pieņēma profesora aizrādījumu. Tālāk J.Endzelīns ieteica profesoru vēlēšanās aicināt piedalīties ne tikai padomes locekļus, bet arī visus augstskolas profesorus. Padome, balsojot par minēto priekšlikumu, to noraidīja.⁵⁸

⁵³ LVVA, 7424. f., 6. apr., 1. l., 274. lp.

⁵⁴ LVVA, 7424. f., 6. apr., 1. l., 284. lp.

⁵⁵ LVVA, 7424. f., 6. apr., 1. l., 303. lp.

⁵⁶ LVVA, 7424. f., 6. apr., 1. l., 310. lp.

⁵⁷ LU Satversmes projektu izstrādāja šim nolūkam īpaši izveidotā komisija K.Kundziņa vadībā, to laboja LA OP. Kā pagaidu likumu LU Satversmi valdība izdeva 1922. gada vasarā, un 1922./1923. mācību gadā LA tika pārdēvēta par LU. Ar dažiem papildinājumiem Saeima LU Satversmi pieņēma galīgā veidā 1923. gada 23. martā. Saskaņā ar to LU bija augstākā zinātnes un izglītības iestāde valstī ar latviešu mācībvalodu. Satversme noteica, ka LU ir autonoma iestāde, kas patstāvīgi veido savu dzīvi. Augstākais LU pārvaldes orgāns bija LU padome (šodien - LU Senāts - K.R.), kas sastāvēja no visu fakultāšu dekāniem, fakultāšu delegātiem (viens no katras fakultātes), trīs ārkārtas un trīs jaunākiem mācībspēkiem un trīs studentu pārstāvjiem. LU padome vēlēja rektoru, divus prorektoros un mācībspēkus, lēma par mācību plāniem un katedrām, apstiprināja budžetu u.c. Skat. *Latvju enciklopēdija, 2. sējums*. Stokholma: Trīs zvaigznes, 1952 – 1953, 1413. lpp.

⁵⁸ LVVA, 7424. f., 6. apr., 1. l., 315. lp.

27. aprīļa sēdē, turpinoties augstskolas Satversmes projekta lasīšanai, J.Endzelīns izteicās, ka par vecākiem docentiem var būt ievēlēti tikai docenti ar maģistra grādu. Turklāt viņiem jāuzrāda arī patstāvīgs zinātnisks darbs.⁵⁹

1. jūnija sēdē J.Endzelīns lūdza precizēt dažus organizatoriskus jautājumus Filoloģijas un filozofijas fakultātes darba kārtībā. Proti, fakultāte izveidoja franču valodas apgūšanas kursu vecāko kursu klausītājiem, kurā sagatavo franču valodas skolotājus. Romāņu valodu studenti arī izteica vēlmi apmeklēt šo kursu, bet vai tādā gadījumā arī franču valodas kursa klausītājiem jādod iespēja apmeklēt augstskolas teorētiskos kursus? Jautājuma izšķiršanu padome atlika.⁶⁰

No 1. jūlija datētas jau Latvijas Universitātes Organizācijas padomes sēdes (turpmāk LU OP).

14. septembra LU OP sēdē notika otrās annāļu redaktora vēlēšanas. Par kandidātu atkal izvirzīja J.Endzelīnu, bet viņš savu kandidatūru šoreiz neatbalstīja. Par augstskolas annāļu redaktoru ievēlēja Pēteri Šmitu. Tālāk J.Endzelīns Filoloģijas un filozofijas fakultātes vārdā paziņoja, ka fakultātē izšķirts jautājums par franču valodas kursu. Fakultātes padome lēma atļaut franču valodas vecāko kursu klausītājiem bez maksas apmeklēt romāņu un ģermāņu nodaļas lekcijas, savukārt romāņu un ģermāņu nodaļas studentiem piešķirtas tiesības apmeklēt franču valodas kursu. Padome lēmumu apstiprināja.⁶¹

5. oktobra padomes sēdē nolasīja Filoloģijas un filozofijas fakultātei atsūtīto Rīgas 2. vidusskolas latviešu valodas skolotājas Annas Bērzkalnes lūgumu atļaut viņai bez atlīdzības klausīties profesora J.Endzelīna lekcijas par baltu valodu salīdzināmo gramatiku un piedalīties baltu valodu seminārā. Fakultāte lūgumu atbalstīja un padome lēma ievērot fakultātes lēmumu.

Tālāk Filoloģijas un filozofijas fakultātes dekāns J.Endzelīns referēja par docentu Pētera Zālīša, Jura Plāķa un Augusta Tenteļa zinātnisko darbību un lūdza padomi ievēlēt viņus par profesoriem. Balsojot padome minētos mācībspēkus ievēlēja par profesoriem.⁶²

30. novembrī sēdē nolasīja Latvijas Universitātes jaunos virsstundu atalgošanas sistēmas noteikumus, kas paredzēja maksas starpību starp humanitārajām un tehniskajām fakultātēm. Saskaņā ar jaunajiem noteikumiem humanitārajām fakultātēm virsstundu atlīdzība izmaksājama virs sešām nedēļas stundām, savukārt tehniskajām - virs astoņām. P.Dāle jautāja, kas valdībai izteica šādu priekšlikumu. J.Endzelīns paskaidroja, ka viņš, nesaņēmis atbalstu

⁵⁹ LVVA, 7424. f., 6. apr., 1. l., 318. lp.

⁶⁰ LVVA, 7424. f., 6. apr., 1. l., 345. lp.

⁶¹ LVVA, 7424. f., 6. apr., 1. l., 365. lp.

⁶² LVVA, 7424. f., 6. apr., 1. l., 371. .lp.

Dekānu padomē⁶³, vērsies ar savu priekšlikumu pie izglītības ministra. Sakarā ar valdības jauno rīkojumu sēdē izcēlās debātes par diviem jautājumiem: pirmkārt, kā rīkoties, lai arī uz pārējām fakultātēm tiktu attiecināta sešu nedēļas stundu norma un, otrkārt, kuras fakultātes, ievērojot jaunā rīkojuma noteikumus, ieskaitāmas humanitāro fakultāšu grupā. Debātes noslēdzās bez atbildēm.⁶⁴

Padomē pārskatīja arī virsstundu sarakstu par laiku no 1921. gada 1. aprīļa līdz 1. jūlijam, saskaņā ar kuru J.Endzelīnam paredzēja atalgojumu par divām virsstundām.⁶⁵

14. decembra sēdē Filoloģijas un filozofijas fakultātes dekāns J.Endzelīns lūdza pārskatīt lēmumu par docentūrām tautsaimniecības zinātņu nodaļā. Profesors skaidroja, ka, paredzot docentūras šajā priekšmetā, fakultāte pieprasīs arī valodu lektoru paaugstināšanu par docentiem. Jautājuma izšķiršanu atlika uz turpmākajām sēdēm. Tālāk apstiprināja Filoloģijas un filozofijas fakultātē ievēlēto vēstures nodaļas gala eksāmenu pārbaudes komisiju sekojošā sastāvā: dekāns profesors J.Endzelīns, baltvācu vēstures docents Leonīds Arbuzovs un romāņu filoloģijas docents A.Speke.

Filoloģijas un filozofijas fakultātes dekāns arī lūdza izmaksāt atlīdzību par veikto eksaminatora darbu latīņu valodas eksaminācijas komisijas locekļiem profesoram J.Endzelīnam, docentam Kārlim Straubergam un lektoram Gulbim. Padome uzdeva Saimniecības komisijai noskaidrot, vai budžetā ir pārpalikums no studentu veiktajām iemaksām par gala eksāmenu kārtošanu. Ja pārpalikums konstatējams, pieprasītā atlīdzība izmaksājama.

Profesors Fr.Balodis ziņoja, ka jāaicina Tērbatas, Helsinku un Kauņas universitātes pārstāvji uz pavasarī sasaukamo kaimiņu augstskolu delegātu apspriedi. Komisija, kas atbildīga par apspriedes norisi lēma, ka apspriede jāsasauk nevis aprīlī, kā līdz šim plānots, bet jau februārī. J.Endzelīns paziņoja, ka no komisijas locekļa pienākumiem atsakās.⁶⁶

1922. gads

25. janvārī LU OP sēdē J.Endzelīnu izvirzīja par kandidātu saimniecības prorektora amatam⁶⁷, taču profesors savu kandidatūru neatbalstīja.⁶⁸ Tālāk J.Endzelīns aizrādīja uz rakstu par Universitātes tehnisko un humanitāro fakultāšu attiecībām, kas publicēts *Latvijas Sarga* 24. janvāra numurā un satur dažus nepatiesus faktus. Pārrunājot jautājumu, vai reaģēt uz

⁶³ Saskaņā ar LU Satversmi, Dekānu padome bija starpinstance starp LU padomi un fakultātes padomēm, kas lēma par studentu uzņemšanu un izslēgšanu no universitātes, mācību gaitu un tml. Dekānu padomi vadīja rektors. Skat. *Latvju enciklopēdija, 2. sējums*. Stokholma: Trīs zvaigznes, 1952 - 1953, 1415. lpp.

⁶⁴ LVVA, 7424. f., 6. apr., 1. l., 394. .lp.

⁶⁵ LVVA, 7424. f., 6. apr., 1. l., 411. lp.

⁶⁶ LVVA, 7424. f., 6. apr., 2. l., 404. - 405. lp.

⁶⁷ Saimniecības komisija nodarbojās ar saimniecības lietām. Tā sastāvēja no trīs vēlētiem mācībspēkiem prorektora vadībā. Skat. *Latvju enciklopēdija, 2. sējums*. Stokholma: Trīs zvaigznes, 1952 - 1953, 1415. lpp.

⁶⁸ LVVA, 7424. f., 6. apr., 2. l., 7. lp.

rakstu, un, ja reaģēt, tad kādā veidā, padome lēma atstāt rakstu bez ievēribas. Turklāt raksts, kā minēja J.Endzelīns, publicēts anonīmi un necienīgā formā.⁶⁹

8. februāra sēdē izcēlās domstarpības starp Organizācijas padomi un J.Endzelīnu. LU rektors E.Felsbergs ziņoja, ka jautājums par mācībspēku virsstundu atalgojumu jau iztirzāts presē. Rektors arī norādīja, ka viņš jau sniedzis preseī paskaidrojumus šajā lietā. Dažām laikrakstu redakcijām iesniedzis paskaidrojumu arī rakstiski, iepriekš iepazīstinādams ar to LU prorektoru P.Šmitu un Organizācijas padomes sekretāru. J.Endzelīns iebilda pret avīzē publicēto rakstu, kurā gan minēti pareizi fakti par iztirzāto algu jautājumu, bet par viņa vēršanos pie izglītības ministra neatkarīgi no LU Organizācijas padomes „neesot ieturēta pareiza perspektīve”⁷⁰. Rektors izskaidroja padomes locekļiem J.Endzelīna iebildumu un padome, balsojot ar 19 balsīm ‘par’, 1 ‘pret’, pārējiem atturoties, atzina „attēlojumā ieturēto perspektīvi par pareizu”⁷¹. Tad J.Endzelīns izteica dažas piezīmes par padomes balsojumu un atstāja sēdi.⁷²

Turpmāk J.Endzelīns neapmeklēja divas sēdes pēc kārtas. Kad J.Endzelīns atkal bija klāt 3. maija sēdē, viņa kandidatūru izvirzīja LU rektora amatam⁷³ nākamajam akadēmiskajam gadam. J.Endzelīns savu kandidatūru neatbalstīja.⁷⁴

17. maija sēdē padome apstiprināja Dekānu padomē ievēlēto Filoloģijas un filozofijas fakultātes dekānu profesoru J.Endzelīnu un sekretāru docentu E.Blesi.⁷⁵ J.Endzelīnu par dekānu ievēlēja atkārtoti otro gadu pēc kārtas. Tālāk J.Endzelīns, jau dekāna amatu veicot, nolasīja docenta A.Spekes dzīvesgājumu un sniedza atsauksmi par viņa zinātnisko un pedagoģisko darbību, lūdzot padomi ievēlēt minēto mācībspēku par profesoru. Kvoruma trūkuma dēļ balsošanu padome atlika līdz nākamai sēdei.⁷⁶

Nākamajā sēdē 24. maijā J.Endzelīns vēlreiz atkārtoja 17. maija sēdē nolasīto atsauksmi par A.Spekes zinātnisko un pedagoģisko darbību. Balsojot padome ievēlēja A.Speki par profesoru romāņu filoloģijā no 1. jūlija. Pēc tam J.Endzelīns nolasīja docenta L.Arbuzova dzīvesgājumu un profesora A.Tenteļa atsauksmi par viņa lielāko darbu *Die*

⁶⁹ LVVA, 7424. f., 6. apr., 2. l., 9. lp.

⁷⁰ LVVA, 7424. f., 6. apr., 2. l., 12. lp.

⁷¹ Turpat, 12. lp.

⁷² Turpat, 12. lp.

⁷³ Līdz 1935. gadam rektoru, prorektoru un dekānus vēlēja uz vienu gadu ar tiesībām pārvēlēt vēl uz otru gadu. Saskaņā ar LU Satversmi rektoru, prorektorus, dekānus un profesorus apstiprināja amatā Ministru kabinets, bet docentus un privātdocentus – izglītības ministrs. Štata profesori un docenti faktiski skaitījās amatā uz visu mūžu un nebija atceļami. Skat. *Latvju enciklopēdija, 2. sējums*. Stokholma: Trīs zvaigznes, 1952 - 1953, 1418. lpp.

⁷⁴ LVVA, 7424. f., 6. apr., 2. l., 35. lp.

⁷⁵ Fakultāti vadīja vēlēts dekāns ar sekretāru.

⁷⁶ LVVA, 7424. f., 6. apr., 2. l., 57. lp.

Einführung der Reformation. Balsojot padome vienbalsīgi 26 balsīm ‘par’ ievēlēja L.Arbuzovu par profesoru vispārīgā vēsturē no 1. jūlija.⁷⁷

31. maija sēdē nolasīja Izglītības ministrijas saņemto aicinājumu ievēlēt vienu augstskolas pārstāvi Ortogrāfijas komisijā. J.Endzelīns par kandidātu ieteica profesoru Pēteri Zālīti. Padome ieteikumu atbalstīja.⁷⁸

Turpmāk J.Endzelīns neapmeklēja divas padomes sēdes pēc kārtas. 26. augusta sēdē J.Endzelīns ziņoja, ka Filoloģijas un filozofijas fakultāte sazinājusies ar franču valodnieku Antuānu Meijē (*Antoine Meillet*) un aicināja viņu nolasīt LU vairākus lekciju ciklus. Padome lēma vērsties pie izglītības ministra ar lūgumu piešķirt augstskolai nepieciešamos līdzekļus viesu izdevumu segšanai, kamēr viņš uzturēsies Rīgā.⁷⁹

Ar J.Endzelīna atbalstu A.Meijē 1922. gada oktobrī nolasīja Latvijas Universitātē četras lekcijas. Lai popularizētu A.Meijē lekcijas, J.Endzelīns ievietoja informāciju laikrakstā *Latvijas Sargs*: "Šodien Rīgā ierodas mūsu augstskolas goda biedrs Parīzes profesors A.Meijē, gribēdams uzturēties še kādu nedēļu, lai iepazītos ar Latviju un nolasītu dažas lekcijas. [...] Te mūsu augstskolā mūsu cienījamais viesis, sākot ar ceturtdienu (12. oktobris), runās (no 3 līdz 4 pēc p.) par dažiem radniecības nosaukumiem un par svešvārdiem latīņu valodā. Uz šīm lekcijām var nākt arī personas, kas nepieder pie augstskolas."⁸⁰

6. septembra sēdē, pārrunājot Satversmes likuma ieviešanu, rektors E.Felsbergs⁸¹ ziņoja, ka fakultātēs notikušas dekānu, kā arī Universitātes padomē deleģēto biedru un viņu vietnieku vēlēšanas. Saskaņā ar vēlēšanu rezultātiem Filoloģijas un filozofijas fakultātē par dekānu ievēlēts J.Endzelīns, par delegātiem Universitātes padomē – P.Zālītis un A.Tentelis, bet par kandidātiem – A.Speke un E.Blese.⁸²

20. septembra LU padomes sēdē apstiprināja Filoloģijas un filozofijas fakultātē ievēlēto eksāmenu pārbaudījumu komisiju sekojošā sastāvā: dekāns profesors J.Endzelīns, profesors E.Felsbergs un docents Pēteris Ķīķauka.⁸³

4. oktobra padomes sēdē Goda tiesas priekšsēdētājs un Teoloģijas fakultātes profesors Voldemārs Maldonis ziņoja, ka Goda tiesas locekļi noliek savas pilnvaras un tāpēc lūdza padomi rīkot jaunas vēlēšanas. Padome vienojās, ka kandidēt var ne tikai padomes locekļi, bet

⁷⁷ LVVA, 7424. f., 6. apr., 2. l., 44. lp.

⁷⁸ LVVA, 7424. f., 6. apr., 2. l., 48. lp.

⁷⁹ LVVA, 7424. f., 6. apr., 2. l., 41. - 42. lp.

⁸⁰ Endzelīns J.Profesor A.Meijē (Meillet). *Latvijas Sargs*, 1922, Nr. 229.

⁸¹ LU rektors no 1922. gada septembra līdz 1923. gada jūnijam. Skat. *Latvijas Universitāte 1919 - 1929*. Rīga: LU, 1929, 26. lpp.

⁸² LVVA, 7424. f., 6. apr., 2. l., 61. lp.

⁸³ LVVA, 7424. f., 6. apr., 2. l., 65. lp.

arī visi augstskolas štata mācībspēki. Ar lielāko balsu skaitu padomē par kandidātu izvirzīja J.Endzelīnu, bet profesors savu kandidatūru neuzturēja.

Tālāk J.Endzelīns vēstīja, ka profesors A.Meijē, atbildēdams uz viņa pieprasījumu, atrakstījis, ka neviens romāņu filoloģijas mācībspēks Francijā nav pieteicies darbam Latvijas Universitātē. J.Endzelīns paziņoja, ka turpinās meklēt nepieciešamo kandidātu LU Filoloģijas un filozofijas fakultātes Romāņu filoloģijas docenta amatam.⁸⁴

J.Endzelīns, darbojoties LU padomē, vienmēr atklāti izteica savu viedokli un nostāju, kaut arī tā mēdza atšķirties no pārējo biedru domām vai balsojumiem. Tā, piemēram, 18. oktobra padomes sēdē izcēlās asas diskusijas par somu profesora Karla Tiandera politisko nostāju⁸⁵ un „līdz ar to arī par Latvijas Universitātes tēlu sabiedrības acīs”.⁸⁶ Diskutējot padomes locekļi lēma izbalsot K.Tianderu no LU mācībspēku vidus. Pirms balsošanas J.Endzelīns padomei paziņoja, ka balsojumā viņš atturēsies.⁸⁷

25. oktobra sēdē J.Endzelīns vēstīja, ka sūtnis no Romas, atbildēdams uz viņa pieprasījumu, atrakstījis, ka Itālijā nav pieteicies neviens mācībspēks, kas varētu docēt romāņu filoloģiju franču valodā Latvijas Universitātē.⁸⁸

20. decembra sēdē izcēlās garas un diezgan asas diskusijas par ebreju tautības studentu uzņemšanu Latvijas Universitātē. LU OP bija saņēmusi divus studentu iesniegumus. Iesniegumā, ko ierosinājusi Latvju nacionālā kluba studentu sekcijas sasauktā 16. studentu organizāciju apspriede un parakstījuši 2109 studenti, pauda sekojošas prasības: 1. noteikt ebreju tautības studentu skaitu LU proporcionāli armijā dienējošo ebreju skaitam; 2. aizliegt ebreju žargonu lietošanu LU; 3. aizliegt budistu sapulces LU telpās. Otro iesniegumu izstrādājusi LU Studentu padome, kurā tā pieprasījusi: 1. noteikt LU uzņemamo ebreju tautības studentu skaitu proporcionāli ebreju tautības iedzīvotāju skaitam Latvijā; 2. turpmāk, kamēr nostiprināsies 1. punktā minētais samērs, pārtraukt ebreju tautības studentu uzņemšanu LU; 3. visiem ebreju tautības studentiem, kuri nav likuši iestājekšāmenu latviešu valodā, noteikt pārbaudījuma eksāmenu latviešu valodā pilnā vidusskolas kursa apmērā; 4. lūgt LU mācībspēkus, kuri docē latviski, oficiālā saskarsmē ar ebreju tautas studentiem lietot tikai latviešu valodu. Pārrunājot iesniegumus un tajos izvirzītās prasības, padome lēma, ka

⁸⁴ LVVA, 7424. f., 6. apr., 2. l., 72. lp.

⁸⁵ Latvijas un Somijas attiecību izveidošanās pēc Pirmā pasaules kara bija cieši saistīta ar politiskajām norisēm reģionā. Ieceres par Baltijas valstu (Somija, Igaunija, Latvija, Lietuva un Polija) savienību izveidošanu neīstenojās galvenokārt Polijas - Lietuvas konflikta dēļ. Tomēr arī Somijā nostāja pret iespējamo militārpolitisko saistīšanos ar pārējām Baltijas valstīm bija svārstīga, un tā jau 20. gadsimta 20. gadu sākumā ideja par reģionālās drošības organizācijas izveidošanu izrādījās neīstenojama. Līdztekus mēģinājumiem radīt reģionālo aliansi, attīstījās arī Latvijas - Somijas divpusējās attiecības.

⁸⁶ LVVA, 7424. f., 6. apr., 2. l., 78. lp.

⁸⁷ Turpat, 78. lp.

⁸⁸ LVVA, 7424. f., 6. apr., 2. l., 81. lp.

Universitātei jāierobežo pārmērīgais ebreju tautības studentu skaits. Savukārt jautājums par ebreju tautības iedzīvotājiem pēc savas būtības attiecas uz visu valsti, un šī jautājuma atrisināšana ir valsts augstāko iestāžu uzdevums.⁸⁹

1923. gads

7. februāra LU padomes sēdē ziņoja par Filoloģijas un filozofijas fakultātē 20. janvārī notikušajām dekāna vēlēšanām, kurās no jauna ievēlēts profesors J.Endzelīns.⁹⁰ Par dekānu J.Endzelīnu ievēlēja trešo mācību gadu pēc kārtas.

11. aprīļa padomes sēdē J.Endzelīns sniedza ziņas par bijušo Maskavas universitātes lektoru Jēkabu Velmi un lūdza ievēlēt viņu par vācu valodas lektoru LU Filoloģijas un filozofijas fakultātē. Balsojot padome vienbalsīgi ar 30 balsīm ‘par’ ievēlēja J.Velmi par vācu valodas lektoru uz nenoteiktu laiku no 1. jūlija.⁹¹

25. aprīļa padomes sēdē LU fakultātes ziņoja par notikušajām vēlēšanām. Filoloģijas un filozofijas fakultātē par dekānu nākamajam mācību gadam ievēlēts profesors J.Endzelīns un par sekretāru E.Blese. Savukārt par kandidātiem LU Organizācijas padomē ievēlēts A.Tentelis un A.Speke. Vēlēšanas padome apstiprināja. Tālāk padomē lēma par LU doktora grāda piešķiršanu LU profesoriem. Fakultāšu Dekānu padomes izvirzīja savus profesorus par kandidātiem LU doktora grādam. Rektors E.Felsbergs nolasīja profesoru sarakstu, kurā visi kandidāti apvienoti vairākās grupās pēc grādiem. Balsojot padome lēma skatīt sarakstu jau šajā sēdē. Pirmā kandidātu grupa aptvēra Krievijas augstskolu doktorus, deviņus profesorus, tostarp J.Endzelīnu. Balsojot padome vienbalsīgi lēma piešķirt visiem deviņiem profesoriem LU doktora grādu.⁹²

Būdams dekāns, J.Endzelīns rūpējās par savas fakultātes mācībspēkiem, par viņu labklājību un godīgu attieksmi pret viņiem gan no augstskolas, gan no valdības puses. Tā, piemēram, 9. maija sēdē viņš ziņoja par LU filozofijas profesoru Valteru Frostu no Bonnas, kurš nesen saņēmis dzīvokli ministrijas namā Dzirnau un Antonijas ielas stūrī un pats saviem līdzekļiem to izremontējis. Tagad profesoram vēlas atņemt dzīvokli, lai atbrīvotu telpas ministrijas vajadzībām. J.Endzelīns lūdza padomi vērsties pēc palīdzības pie finanšu ministra. Padome pieņēma dekāna lūgumu.

⁸⁹ LVVA, 7424. f., 6. apr., 2. l., 91. - 92. lp.

⁹⁰ LVVA, 7424. f., 6. apr., 2. l., 104. lp.

⁹¹ LVVA, 7424. f., 6. apr., 2. l., 116. lp.

⁹² LVVA, 7424. f., 6. apr., 2. l., 120. lp.

Tālāk sēdē apstiprināja Filoloģijas un filozofijas fakultātē ievēlēto baltu nodaļas gala eksāmenu pārbaudes komisiju sekojošā sastāvā: Jānis Endzelīns, Pēteris Šmits, Jēkabs Lautenbahs un Ludvigs Ādolfs Bērziņš.⁹³

16. maija sēdē J.Endzelīnu, viņam klāt neesot, izvirzīja par kandidātu LU rektora amatam.⁹⁴ Rektora amatam J.Endzelīna kandidatūru izvirzīja jau otro reizi.

12. septembra sēdē, J.Endzelīnam klāt neesot, apstiprināja viņam Filoloģijas un filozofijas fakultātē piešķirto desmit dienu ilgu (no 24. septembra līdz 4. oktobrim) zinātnisku komandējumu uz filologu kongresu Minsterē, Vācijā.⁹⁵

Pēdējā LU padomes sēde, kad LU rektors bija E.Felsbergs, notika 6. jūnijā. Šī bija arī pēdējā LU padomes sēde, kurā piedalījies J.Endzelīns. Turpmākās padomes sēdēs, kuras vadīja jaunievēlētais LU rektors, no Kijevas pārbraukušais profesors Dr. med. Jānis Ruberts,⁹⁶ J.Endzelīns vairs neapmeklēja, jo par pārstāvjiem padomē fakultāte bija ievēlējusi J.Plāķi un A.Speki.⁹⁷

1924. – 1930. gads

1924. gadā J.Endzelīns vairs nebija LU padomes biedrs. 1924. gada 21. maija LU padomes sēdē notika LU rektora vēlēšanas 1924./1925. mācību gadam. J.Endzelīnu, viņam klāt neesot, izvirzīja par kandidātu LU rektora amatam.⁹⁸ J.Endzelīna kandidatūru izvirzīja LU rektora amatam trešo reizi. 20. maija padomes sēdē, atbalstot J.Plāķa priekšlikumu, nolēma latviešu valodas iestājek sāmenā iekļaut jautājumus par valodas gramatiku no J.Endzelīna un Kārļa Mīlenbaha grāmatas.⁹⁹ Šis lēmums papildināja LU uzņemšanas noteikumus 1925./1926. mācību gadam.¹⁰⁰ Sēdē apstiprināja arī Filoloģijas un filozofijas fakultātē ievēlētā pavasara sesijas eksaminācijas komisija sekojošā sastāvā: 1. latviešu valodas vēsturiskās gramatikas eksaminatori - dekāns P.Šmits, profesors J.Endzelīns un ārštata docents L.Bērziņš; 2. senīslandiešu valodas eksaminatori - dekāns P.Šmits, profesors J.Endzelīns un docents E.Blese.

1925. gada 22. maija LU padomes sēdē notika LU rektora vēlēšanas 1925./1926. mācību gadam. Šoreiz J.Endzelīnu par kandidātu LU rektora amatam neizvirzīja.¹⁰¹ Savukārt 7. oktobra sēdē pēc Filoloģijas un filozofijas fakultātes ierosinājuma un saskaņā ar Dekānu padomes lēmumu J.Endzelīnam apstiprināja 1925./1926. mācību gadam no 1925. gada 1.

⁹³ LVVA, 7424. f., 6. apr., 2. l., 127. lp.

⁹⁴ LVVA, 7424. f., 6. apr., 2. l., 129. lp.

⁹⁵ LVVA, 7424. f., 6. apr., 2. l., 147. lp.

⁹⁶ *Latvijas Universitāte 1919 - 1929*. Rīga: LU, 1929, 26. lpp.

⁹⁷ LVVA, 7424. f., 6. apr., 2. l., 199. lp.

⁹⁸ Par rektoru atkārtoti ievēlēja prof. Dr. med. J.Rubertu. Skat. LVVA, 7424. f., 6. apr., 2. l., 219. lp.

⁹⁹ Endzelīns J., Mīlenbahs K. *Latviešu gramatika*. Rīga: K.J.Zicmanis, 1907, 248 lpp.

¹⁰⁰ LVVA, 7424. f., 6. apr., 2. l., 321. - 322. lp.

¹⁰¹ Par rektoru ievēlēja Augustu Tenteli. Skat. LVVA, 7424. f., 6. apr., 2. l., 340. lp.

jūlija, vienu virsstundu ar pilnu atlīdzību.¹⁰² 16. decembra padomes sēdē tāpat J.Endzelīnam apstiprināja vienu virsstundu ar pilnu atlīdzību 1925./1926. mācību gada pavasara semestrim.¹⁰³ 1926. gada 5. maija LU padomes sēdē apstiprināja Filoloģijas un filozofijas fakultātē ievēlēto gala eksāmenu pārbaudījumu komisiju baltu nodaļā sekojošā sastāvā: dekāns A.Speke, J.Endzelīns un profesors J.Lautenbahs.¹⁰⁴ 1929. gada 6. septembrī Filoloģijas un filozofijas fakultātes 14 mācībspēki iesniedza fakultātes padomei iesniegumu, kurā proponēja piešķirt J.Endzelīnam Filoloģijas goda doktora grādu. Turpat iesniegumā ar 7. septembri datēta piezīme, ka „Prof. J.Endzelīna kungs atteicies atļaut kandidatūru uzstādīt.”¹⁰⁵

J.Endzelīns bija sava darba un savas tautas kalps.¹⁰⁶ J.Endzelīna 20. gadu studente Marija Miezone ir teikusi: „Nedalīta sirds, pašreizējais darbs tautai, sabiedrībai - tāds bija izcilā valodnieka, profesora doktora Jāņa Endzelīna vadošais aicinājums.”¹⁰⁷ Savukārt profesora vēlāko gadu studente Mērija Saule - Sleine savu profesoru atceras kā lielu personību: „Jānis Endzelīns ir savdabīga, liela personība. Varētu teikt, ka viņš visu savu dzīvi vadīja tā, ka varētu apzīmēt viņu kā darba kalpu, kā savas tautas kalpu.”¹⁰⁸ Valodniece, terminoloģe, bijusī J.Endzelīna studente Valentīna Skujiņa, atceroties profesoru, ir teikusi: „[...] dižo valodnieku, kurš savu valodu, tautu un zemi vienmēr principiāli turējis augstāk par paša personisko labumu, trāpīgi raksturo divi vārdi: vienkāršībā - lielums.”¹⁰⁹

3. JĀŅA ENDZELĪNA DALĪBA FILOLOĢIJAS UN FILOZOFIJAS FAKULTĀTES PADOMĒ

Profesora J.Endzelīna darbība fakultātē daļēji ir fiksēta LU Filoloģijas un filozofijas fakultātes protokolu grāmatā, kas atrodama LVVA LU fondā: 7427. fonds, 6. apraksts, 363. lieta. Šajā protokolu grāmatā ir iesieti fakultātes sēžu protokoli no 1922. gada aprīļa līdz 1938. gada oktobrim. Visi protokoli ir rakstīti rokrakstā, īsi un kodolīgi pierakstīti tikai svarīgākie sēdes jautājumi, aktualitātes, problēmas. Pēc protokoliem var secināt, ka sēdes fakultātē notikušas regulāri reizi mēnesī, bet dažos gadījumos (kāda mācībspēka dzimšanas dienas svinībās) sēdes

¹⁰² LVVA, 7424. f., 6. apr., 2. l., 351. lp.

¹⁰³ LVVA, 7424. f., 6. apr., 2. l., 370. lp.

¹⁰⁴ LVVA, 7424. f., 6. apr., 2. l., 400. lp.

¹⁰⁵ LVVA, 7427. f., 13. apr., 447. l., 44. lp.

¹⁰⁶ Saule - Sleine M. Lielais valodnieks - darba un tautas kalps. No: *Jānis Endzelīns atmiņās, pārdomās, vēstulēs*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 1999, 218. lpp.

¹⁰⁷ Miezone M. Atmiņas par profesoru J.Endzelīnu. No: *Jānis Endzelīns atmiņās, pārdomās, vēstulēs*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 1999, 142. lpp.

¹⁰⁸ Saule - Sleine M. Lielais valodnieks - darba un tautas kalps. No: *Jānis Endzelīns atmiņās, pārdomās, vēstulēs*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 1999, 224. lpp.

¹⁰⁹ Skujiņa V. Viens rokas spiedienu... No: *Jānis Endzelīns atmiņās, pārdomās, vēstulēs*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 1999, 230. lpp.

tika sasauktas biežāk, piemēram, divreiz vai pat trīsreiz mēnesī. Visas sēdes tika numurētas secīgi, un 1930. gada 30. augusta sēde ir jau 237. sēde pēc kārtas. Katras sēdes protokolā vispirms ir fiksēts sēdes kārtas numurs, gads, diena un dažreiz arī precīzs laiks, kā arī sēdes dalībnieki. Sēdēs piedalījās visi tā laika fakultātes mācītāji.

Filoloģijas un filozofijas fakultātes padomes sēžu pirmajā daļā vienmēr tika izskatīti iesniegtie iesniegumi, tad tika nolasīti dekāna ziņojumi par Latvijas Universitātes Dekānu padomes sēžu norisi, universitātes jauninājumiem par citu fakultāšu darbību, kā arī apspriesti dažādi saimnieciskie jautājumi, kas saistīti ar universitātes dzīvi kopumā. Sēžu otrā daļa tika veltīta Filoloģijas un filozofijas fakultātes attīstības problēmām. Trešā sēžu daļa tika veltīta studentiem, proti, dekāns nolasīja studentu vārdus, kuriem tiek atļauts kārtot noteiktus eksāmenus; tika nolasīti studentu darbu nosaukumi un nosaukti tie studenti, kurus tālāk virzīja uz aizstāvēšanu, arī viņu darbu recenzenti; tika apspriestas arī studentu mācību problēmas. Sēdes beigās vienmēr izteicās dekāns, apkopojot sēdes galvenos secinājumus un uzdotos darbus turpmākam laikam.

1930. gads

30. augustā notika jau 237. fakultātes padomes sēde. Tobrīd fakultātes dekāns bija prof. Fr. Balodis, kurš 1924. gadā Latvijas Universitātē tika ievēlēts par seno austrumu vēstures un arheoloģijas profesoru. Fakultātes padome nolēma ieviest par iestājkonkursa priekšmetu latīņu valodu. Latīņu valodā par eksaminatoriem izraudzīja prof. E.Blesi, prof. J.Endzelīnu, prof. J.Plāķi, prof. A.Speki, prof. P.Mitu, doc. E.Dīlu, doc. A.Karlsoni, doc. P.Ķiķauku, doc. A.Ābeli, priv. doc. P.Jureviču, doc. J.Kauliņu un doc. R.Jirgenu.

Sēdes trešajā daļā dekāns nosauca studentus, kuriem ļauts kārtot eksāmenu, un izveidoja latviešu literatūras un latviešu valodas eksāmena komisiju - doc. L.Bērziņu, prof. J.Endzelīnu, prof. J.Plāķi. Tālāk dekāns apstiprināja studentu studiju darbu tematus. Prof. J.Endzelīns bija divu darbu vadītājs: Ellas Bērziņas darbam *Par disjunktīvo konjunkciju 'jeb' un 'vai' lietāšanu Glūka bībeles tulkojumā, latviešu tautas dziesmās, latgaliešu pasakās un „Pēterburgas Avīzēs”* un Marijas Vītolas darbam *Baltinavas izloksne*¹¹⁰.

238. sēde notika 13. septembrī, tajā J.Endzelīns nepiedalījās. 11. oktobra sēdē profesors J.Endzelīns lūdza vēršties pie Kultūras fonda ar lūgumu sūtīt Mīlenbaha - Endzelīna vārdnīcas turpmākās burtnīcas, lai varētu tās apmainīt pret Serbu akadēmisko vārdnīcu, izmantojot prof. Ivšica palīdzību, kā arī izteikt pateicību prof. Ivšicam. Savukārt dekāns paskaidroja, ka pateicība jau ir izteikta.

¹¹⁰ LVVA, 7427. f., 6. apr., 363. l., 170. lp.

Sēdes otrajā daļā profesors J.Endzelīns pieprasīja Eberta reālleksikona pārvietošanu uz fakultātes bibliotēku no austrumu filoloģijas kabineta, kur tas novietots kopā ar arheoloģijas grāmatām. Fakultātes padome šo pieprasījumu noraidīja. Nākamajā punktā prof. J.Endzelīns izteica savu protestu pret prof. K.Strauberga „patvarībām”, veidojot bibliogrāfisko rādītāju, ko uzdevusi izstrādāt fakultāte. J.Endzelīns norāda, ka bijis mainīts viņa raksta nosaukums *Piezīmes par Latvijas vietu vārdiem*, ‘par’ vietā ‘pie’, kā arī ievietoti tādi raksti, kurus viņš pats gan nepieskaitot pie saviem zinātniskajiem darbiem, savukārt ārzemju žurnālos ievietotie J.Endzelīna raksti esot izlaisti un neesot uzņemti. Prof. K.Straubergs paskaidroja, ka rādītājā var būt kļūdas un trūkumi un ka tajā uzņemti raksti, neizvērtējot to zinātnisko vērtību. Arī par kļūdu minētā raksta nosaukumā viņš atvainojās. K.Straubergs norādīja, ka fakultātē ilgāku laiku bijis lūgums mācībspēkiem iesniegt savu darbu bibliogrāfiju, bet prof. J.Endzelīns to nav izdarījis, un beigās piebilda, ka, sastādot bibliogrāfisko rādītāju, nav iespējams izsekot visiem ārzemju žurnāliem.

Tālāk sēdē tika apskatīti citi jautājumi, taču sēdes beigās prof. J.Endzelīns atkal atgriezās pie diskusijas ar K.Straubergu par bibliogrāfisko rādītāju un atspēkoja viņa pārmetumus, aizrādot, ka viņš tomēr bija iesniedzis savu darbu sarakstu, kurš ir atrodams *Filologu biedrības rakstos*. Tomēr K.Straubergs nepiekrīta J.Endzelīna viedoklim, norādot, ka šis saraksts neder, jo nav sastādīts precīzi līdz 1930. gadam.¹¹¹

240. sēde notika 25. oktobrī, kurā J.Endzelīns nepiedalījās, savukārt nākamā sēde notika 20. novembrī LU aulā un bija veltīta prof. A.Spekes disertācijas aizstāvēšanai.

242. sēde notika jau 29. novembrī. Prof. J.Endzelīns ziņoja, ka saņēmis no kāda uzņēmuma Leipcigā vēstuli par kādu nenokārtotu rēķinu, tāpēc profesors lūdza fakultātes sekretāru sagatavot paskaidrojumus par šo pārratumu nākamajā sēdē.¹¹²

13. decembrī notika 243. sēde, kurā Prof. J.Endzelīns pārmeta dekānam, ka viņš iepriekšējā sēdē esot nepareizi informējis fakultāti par latviešu valodas lektora pienākumiem. Dekāns pārmetumus atspēkoja, bet J.Endzelīns neatkāpās no sava viedokļa. Rezultātā notika balsošana, kurā, aizklāti balsojot, tika izteikta klātesošo uzticība dekānam. Balsojuma rezultāts bija 11 balsis ‘par’ un 2 ‘pret’.

Katedras sekretārs bija sagatavojis paskaidrojumu par profesoram atsūtīto rēķinu no Leipcigas, norādot, ka minētais rēķins neesot apmaksāts, jo bijis nekorekti uzrakstīts un tas bijis paziņots arī attiecīgajam uzņēmumam.

Finanšu muitas departaments bija iesniedzis lūgumu noskaidrot dažus terminus, un, tā kā prof. J.Endzelīns no šī uzdevuma atteicās, to uzticēja prof. J.Plāķim.¹¹³

¹¹¹ LVVA, 7427. f., 6. apr., 363. l., 173. lp.

¹¹² LVVA, 7427. f., 6. apr., 363. l., 176. lp.

¹¹³ LVVA, 7427. f., 6. apr., 363. l., 179. lp.

1931. gads

Šī gada pirmajā sēdē 17. janvārī (244. sēde) J.Endzelīns nav izteicis nevienu komentāru, savukārt 245. sēdē, kas notika 21. februārī, prof. J.Endzelīns nodeva fakultātes rīcībā Vītoliņa dāvētās Kronvalda uzrakstītās piezīmes par latviešu valodu, par ko fakultātes padome nolēma dāvinātājam izteikt pateicību.¹¹⁴

14. marta sēdē prof. J.Endzelīns aizrādīja, ka pateicības vēstule tā arī nav nodota Vītoliņam, kā tas bija norunāts iepriekšējā sēdē. Fakultātes padome par pārstāvjiem Saeimas izglītības komisijā Latgaliešu valodas jautājumos nozīmēja prof. J.Endzelīnu un J.Plāķi.¹¹⁵

247. sēdē, kas notika 27. martā, J.Endzelīns nepiedalījās. 25. aprīļa sēdē pēc universitātes padomes pieprasījuma prof. J.Endzelīnu kopā ar citiem valodniekiem (E.Blesi, J.Plāķi, P.Šmitu, A.Speki, K.Straubergu u.c.) ievēlēja par eksaminatoriem uzņemšanas eksāmenu komisijā 1931. gada rudens semestrim.¹¹⁶

Turpmākās 3 sēdēs (249. sēdē 9. maijā, 250. sēdē 25. maijā un 251. sēdē 29. augustā) J.Endzelīns neizteicās. Nākamā 252. sēde notika 19. septembrī. Tajā pieņēma Edītes Hauzenbergas kandidāta darbu ar atzīmi „ļoti sekmīgi”, un šim darbam atsauksmi sagatavoja prof. J.Endzelīns. Šajā sēdē J.Endzelīns izteica priekšlikumu atstāt studentu Alvilu Augstkalnu (LU Filoloģijas un filozofijas fakultātes Baltu filoloģijas nodaļu beidzis 1931. gadā) pie universitātes gatavoties profesūrai baltu filoloģijā, un fakultāte to atbalstīja. J.Endzelīns izvirzīja arī ieteikumu vērsties pie Morberga komitejas ar lūgumu dot šim studentam ārzemju stipendiju.¹¹⁷

253. sēdē 3. oktobrī fakultātes padome nolēma lūgt piešķirt A.Augstkalnam ārzemju stipendiju.¹¹⁸

Turpmākās 4 sēdēs (254. sēdē 7. novembrī, 255. sēdē 21. novembrī, 256. sēdē 12. decembrī un 257. sēdē 16. janvārī) profesors J.Endzelīns nav izteicies.

1932. gads

258. sēde notiek 13. februārī. Fakultātes padome vienbalsīgi pieņēma papildinājumu noteikumos par studiju gaitu baltu filoloģijas nodaļā, kuros bija noteikts, ka baltu filoloģijas studentiem, pirms viņi stājas pie gala pārbaudījumiem, ir jāsaņem no baltu valodu, literatūras vai etnogrāfijas katedras pārstāvjiem atzīme, kas apliecina, ka studenti ir studiju laikā vākuši un minēto katedru pārstāvjiem iesnieguši derīgus latviešu valodas, folkloras un etnogrāfijas materiālus. Minētās atzīmes ierakstīšanai baltu filoloģijas lekciju grāmatiņās ir ieviešama īpaša

¹¹⁴ LVVA, 7427. f., 6. apr., 363. l., 181.lp.

¹¹⁵ LVVA, 7427. f., 6. apr., 363. l., 182.lp.

¹¹⁶ LVVA, 7427. f., 6. apr., 363. l., 184.lp.

¹¹⁷ LVVA, 7427. f., 6. apr., 363. l., 189.lp.

¹¹⁸ LVVA, 7427. f., 6. apr., 363. l., 190.lp.

rubrika ar nosaukumu „folkloras darbi”. Ja kādam studentam nebūtu iespējams veikt paredzētos materiālus tieši no teicēja, viņiem ir atļaujams vākt tos no arhīvu dokumentiem vai drukātiem tekstiem. Sakrātie materiāli, kuriem ir paliekama vērtība, attiecīgās katedras pārstāvjiem jānodod fakultātes bibliotēkai.¹¹⁹

Šo papildinājumu pieņēma uz jau iepriekš, t.i., 8. februārī, fakultātes padomei iesniegtā prof. J.Endzelīna un prof. P.Šmita iesnieguma, kurā teikts: „Iesniedzam fakultātei ierosinājumu noteikt, ka baltu filoloģijas studentiem studiju laikā ir arī jāvēl latviešu valodas, folkloras vai etnogrāfijas materiāli. Tas nāktu par labu baltu filoloģijai un galu galā arī pašiem vācējiem, jo vākšanas darbs vestu sakaros ar dzīvajiem pirmavotiem, pieradinātu tos vērot tautas dzīvi ar vaļējām acīm un ausīm un dotu tiem apziņu, ka tie ar savu darbu ir mūsu filoloģijas talkā nākuši. Ka šādas klaušas ir praktiski iespējamas, to rāda Tērbatas universitātes paraugs, kur tās jau kopš dažiem gadiem ir ievestas. Ja fakultāte ar šo iesniegumu ir principā vienis prātis, tad tai proponējam to nolemt [..]”¹²⁰ Sēdes turpinājumā fakultāte nolēma piešķirt prof. J.Endzelīnam atvaļinājumu uz Kauņu tuvākajā laikā.¹²¹

12. marta sēdē prof. J.Endzelīns nodeva fakultātes rīcībā K.Mīlenbaha piezīmju grāmatiņu, ko fakultātei dāvājis viņa dēls. Fakultāte lūdza profesoru izteikt dāvinātājam pateicību par vērtīgo dāvinājumu.

Šai sēdē dekāns nepiekrīt prof. J.Endzelīna priekšlikumam vērsties pie Izglītības ministrijas ar memorandu¹²², kas paredzēja dot iespēju personām, kas ārzemēs beigušas slāvu filoloģijas nodaļu, iegūt LU augstskolu beigušo tiesības.¹²³

260. sēdē 16. aprīlī J.Endzelīns neizteicās, bet nākamajā sēdē, kas notika 7. maijā, fakultātes padome nodeva atsauksmei Iekšlietu ministrijas rakstu par Kosas Kalnlustūžu mājām prof. J.Endzelīnam. Diemžēl protokolos nav informācijas, kāds bija attiecīgā darba saturs.

Turpmākajās 7 sēdēs J.Endzelīns nepiedalījās (262. sēde 28. maijā, 263. sēde 3. septembrī, 264. sēde 19. septembrī, 265. sēde 8. oktobrī, 266. sēde 29. oktobrī, 267. sēde 26. novembrī un 268. sēde 10. decembrī).¹²⁴

1933. gads

269. sēde notika 14. janvārī, bet J.Endzelīns tajā nepiedalījās. Fakultātes padome nolēma svinēt profesora J.Endzelīna 60. dzimšanas dienu 23. februārī, uzticot apsveikšanu universitātes

¹¹⁹ LVVA, 7427. f., 6. apr., 363. l., 195.lp.

¹²⁰ LVVA, 7427. f., 13. apr., 447. l., 45.lp.

¹²¹ LVVA, 7427. f., 6. apr., 363. l., 195.lp.

¹²² Memorands [lat. *memorandum* tas, kas jāatceras] - 1. diplomātisks dokuments, kurā iztirzāta kāda jautājuma būtība, izklāstīta faktiskā un juridiskā argumentācija, norādīts valdības viedoklis un kuru parasti pievieno notai vai iesniedz patstāvīgi bez paraksta vai zīmoga. (*Ilustrētā svešvārdu vārdnīca*. - Rīga: Avots, 2005, 261.lpp.)

¹²³ LVVA, 7427. f., 6. apr., 363. l., 195.lp.

¹²⁴ LVVA, 7427. f., 6. apr., 363. l., 198.lp.

prezidijam un LU Lielajā aulā sarīkojot profesoram par godu svinīgu sēdi. Vēlējumus lasīt tika aicināti prof. P.Šmits, J.Kauliņš, un doc. L.Bērziņš.¹²⁵

Arī nākamajā sēdē 4. februārī J.Endzelīns nepiedalījās. Dekāns nolasīja prof. J.Endzelīna ziņojumu fakultātes padomei, kurā viņš pateicās par ielūgumu un informēja, ka uz paredzēto svinīgo sēdi nevarēsot ierasties lekciju dēļ un arī tādēļ, ka nodomātā sēde „neharmonizē” ar visu to, ko viņš fakultātē ir piedzīvojis. Fakultātes padome nolēma, ka 23. februāra svinīgajā sēdē prof. P.Šmits runās par J.Endzelīnu kā zinātnieku, savukārt prof. J.Kauliņš par J.Endzelīna dzīvi un darbiem.¹²⁶ Iepriekšējā sēdē minētais doc. L.Bērziņš šeit vairs nav pieminēts.

271. sēde 25. februārī notika bez J.Endzelīna klātbūtnes. Dekāns ziņoja, ka svinīgā sēde, kas tika veltīta prof. J.Endzelīna 60. dzimšanas dienai, bija pārcelta no 23. februāra uz 22. februāri (J.Endzelīna dzimšanas dienu) un ka prof. P.Šmita vietā runāja prof. E.Blese. LU prezīdijs apsveica profesoru viņa dzimšanas dienā. Šajā sēdē fakultātes padome proponēja Kultūras fonda prēmijām šādas 1931. un 1932. g. iznākušās zinātniskās grāmatas: pirmajā vietā K.Mīlenbaha un J.Endzelīna latviešu valodas vārdnīcu (ar prof. E.Bleses atsaucsmi) ar 12 balsīm ‘par’, 2 - ‘pret’, otrajā vietā prof. K.Strauberga grāmatu *Horez* ar 12 balsīm ‘par’, 1 - ‘pret’, trešajā vietā Peniņa grāmatu par Latvijas atbrīvošanas cīņām ar 9 balsīm ‘par’ un 5 - ‘pret’, un ceturtajā vietā Matīsa Ārona grāmatu par F.Veinbergu ar 9 balsīm ‘par’ un 5 - ‘pret’.¹²⁷

272. sēdē, kas notika 18. martā, J.Endzelīns nepiedalījās, un arī nākamajā sēdē 1. aprīlī viņa nebija. Šajā sēdē P.Šmits proponēja doc. L.Bērziņu par goda doktoru. Fakultātes padome atsauksmes lūdza iesūtīt prof. P.Šmitu un prof. J.Endzelīnu.¹²⁸

274. sēdē 29. aprīlī dekāns nolasīja prof. J.Endzelīna un prof. P.Šmita atsauksmes par doc. L.Bērziņa zinātnisko darbību un ar visām 19 klātesošo pilntiesīgo fakultātes locekļu balsīm ievēlēja L.Bērziņu par goda doktoru baltu filoloģijā.¹²⁹

Arī 275. sēdē 13. maijā J.Endzelīns nepiedalījās. Dekāns ziņoja, ka universitātes padome pēc fakultātes padomes ierosinājuma nolēmusi izteikt atzinību prof. J.Endzelīnam par viņa latviešu valodas vārdnīcas pabeigšanu.¹³⁰

Turpmākajās 3 sēdēs J.Endzelīns nepiedalījās un arī netika tajās pieminēts (276. sēde 27. maijā, 277. sēde 2. septembrī un 278. sēde 16. septembrī).

279. sēdē 4. oktobrī dekāns nolēma sasaukt ārkārtēju fakultātes padomes sēdi, uzaicinot arī LU rektoru prof. Jūliju Auškāpu, lai prof. Džakomo Devoto (*Giacomo Devoto*) pasniegtu

¹²⁵ LVVA, 7427. f., 6. apr., 363. l., 206. lp.

¹²⁶ LVVA, 7427. f., 6. apr., 363. l., 206. lp.

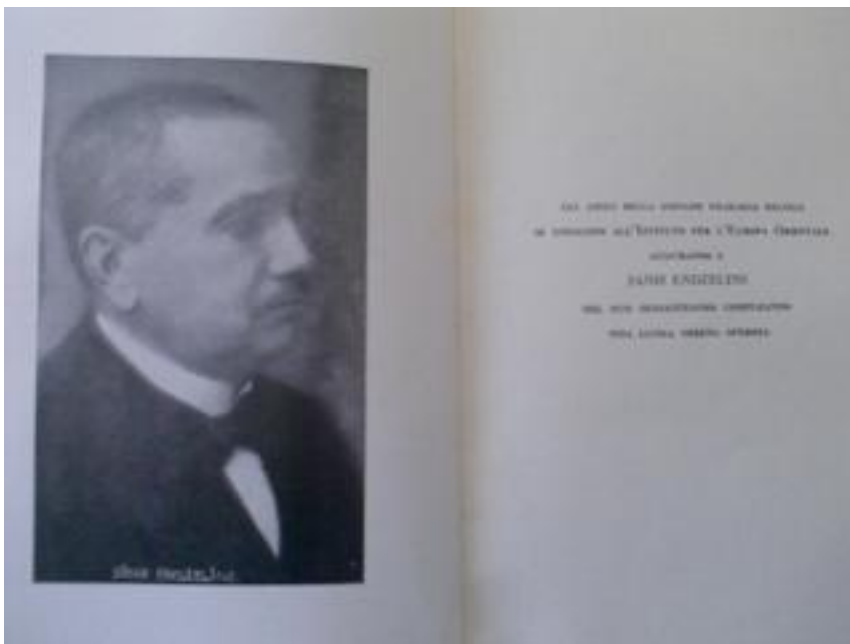
¹²⁷ LVVA, 7427. f., 6. apr., 363. l., 207. lp.

¹²⁸ LVVA, 7427. f., 6. apr., 363. l., 208. lp.

¹²⁹ LVVA, 7427. f., 6. apr., 363. l., 209. lp.

¹³⁰ LVVA, 7427. f., 6. apr., 363. l., 210. lp.

prof. J.Endzelīnam viņam veltīto krājumu *Studi Baltici* III sējumu.¹³¹ Ārkārtējā svinīgā sēde (280. sēde) notika 10. oktobrī LU sēžu zālē, un tajā piedalījās LU rektors J.Auškāps. Sēdi atklāja dekāns prof. Fr.Balodis ar ziņu, ka no Itālijas atbraucis Padovas universitātes profesors Dž.Devoto, lai apsveiktu prof. J.Endzelīnu 60. dzimšanas dienā un pasniegtu viņam veltīto *Studi Baltici* III sējumu. Dekāns atcerējās, ka Itālija bija pirmā lielvalsts, kas atzina Latviju *de jure*, un uzsvēra, ka, godinot prof. J.Endzelīnu, itāliešu gara darbinieki viņa personā godina visu latviešu zinātni.¹³²

1.5.att. „Studi Baltici” III sējums, 1933. gads. Veltīts prof. Jānim Endzelīnam.¹³³

Izdevums *Studi Baltici* ir itāliešu gadskārtējs rakstu krājums par baltistikas jautājumiem. *Studi Baltici* III sējums, kas veltīts prof. J.Endzelīnam, satur 171 lapaspusi. Izdevuma sākumā ir J.Endzelīna fotogrāfija. Šajā sējumā ir apkopoti 22 valodnieku raksti par baltu valodniecību itāliešu, vācu un franču valodā. Ievērojamākie šī izdevuma autori ir Luijs Mišels Žonvāls (*Louis Michel Jonval*), kurš 1927. gada 15. oktobrī tika ievēlēts par docentu Latvijas Universitātes Filoloģijas un filozofijas fakultātē romāņu filoloģijas nodaļā, Holgers Pedersens (*Holger Pedersen*), J.Mikola, Mateo Bartoli (*Matteo Giulio Bartoli*), Eduards Hermans (*Eduard Hermann*) un pats Dž.Devoto.

Profesors Dž.Devoto, nododams prof. J.Endzelīnam viņam veltīto sējumu, apsveica viņu itāliešu valodā.

Profesora Dž.Devoto profesoram J.Endzelīnam veltītās uzrunas tulkojums latviešu valodā:

„Profesora kungs!

¹³¹ LVVA, 7427. f., 6. apr., 363. l., 213. lp.

¹³² Blese E. Prof. J.Endzelīna godināšana no ārzemju zinātnieku puses. *Izglītības Ministrijas Mēnešraksts*. 1933, Nr. 10, 298. lpp.

¹³³ Fotoattēls no personīgā arhīva.

Man ir gods pasniegt Jums „Studi Baltici” III sējumu, kas ir domāts, lai izsacītu Jums baltu filoloģijas un Romas Austrumu Eiropas Institūta draugu sirsnīgākos novēlējumus Jūsu sešdesmitajos šūplu svētkos. Es ceru, ka Jūs, Jūsu kollēgas un Jūsu tautieši, pārdomādami par mūsu laiku materiālajām grūtībām, neatradīs šādu godināšanas veidu par pārmērīgi niecīgu.

Šis sējums nevar pretendēt būt par visas zinātniskās pasaules godbijības apliecinājumu pret Jums. Bet šā sējuma līdzdalībnieku skaits viegli būtu varējis būt vēl daudz lielāks nekā tās personas vien, kas uzskatāmas it kā par kārtējiem mūsu apskata līdzstrādniekiem. Tomēr es lūdzu uzskatīt par šā sējuma tiešo līdzstrādnieku vēl vienu vecu slavenu darbinieku, manu skolotāju Jēkabu Vakernāgelu, kuŗu nodot savu rokrakstu pašā pēdējā brīdī aizkavēja pēkšņā slimība.

Man šeit nav jākavējas pie Jūsu zinātniskajiem nopelniem. Lai būtu atļauts man, kas pēc savas profesijas neesmu baltologs, tikai teikt, ka Jūsu Slaviski - baltiskās studijas, Jūsu Latviešu gramatika, Jūsu un Mīlenbacha vārdnīca ir un paliks starp pašiem pamatīgākiem pētījumu līdzekļiem ikvienam, kas nodarbojas ar lingvistiku vai indoeiropiešu senatni, ka šie darbi darīs arvienu godu Jūsu vārdam, ka tie jau tagad ir cienīgi izcēlušī latviešu lingvistiskos materiālus visā viņu svarīgumā pārējo indoeiropiešu māsu valodu sniedzamo materiālu starpā.

Šī varbūt ir pirmā reize, kad šai zālē atskan itāliešu valoda: es gribētu, lai Jūs uzņemtu šo faktu, profesora kungs, kā visdziļāko simpātiju un apbrīnošanas pierādījumu no zinātnieku puses, kuŗš nāk no tik tālas zemes kā Itālija: lūdzu uzņemt to kā ilgas, skaidras, darba un nopelnu pilnas dzīves novēlējumu, ko Jums nesu no tālās saules zemes.

Visu to vārdā, kas šādā vai tādā veidā piedalījušies šā sējuma veidošanā, nododu Jums mūsu lūgumu: būt par starpnieku mūsu dziļākām simpātijām gan pret Jūsu fakultātes kollēgām, pret Jūsu plaukstošo Rīgas universitāti, kā arī pret Jūsu jauno un slavenu zemi - Latviju.”¹³⁴

Pēc prof. E.Bleses sēdes apraksta, savas atbildes runā prof. J.Endzelīns izteica prieku un pateicās par izrādīto atzinību. J.Endzelīns atzina, ka cilvēks jau var maldīties, nebija jau arī visai labvēlīga zinātniskajam darbam tā atmosfēra, kādā Rīgā dažreiz nākas strādāt, un viss tas atsaucas uz veicamiem darbiem. Latviešu valodniekam bija prieks, ka ārzemju kolēģi tomēr saskatījuši viņa darbībā arī vērtīgus graudus un ka šis atzinības izpaudums nācis no Itālijas. Turpinot runu, profesors uzsvēra, ka ar Itāliju Latvijai ir cieši kulturāli sakari, jo Latvijas kultūra lielā mērā balstās uz romāņu, to starpā arī it sevišķi uz itāliešu, kultūras sasniegumiem. J.Endzelīns uzsvēra, ka latviešu darbinieki no sirds priecājosies par Itālijas jaunākajiem sasniegumiem pēdējā laikā, par itāliešu tautas vadoņa Musolini sekmēm un nacionālo politiku, un latviešu valodnieki arvien atcerēsies tos darbiniekus, ko Itālija devusi cilvēcei valodniecības

¹³⁴ LVVA, 7427. f., 13. apr., 447. l., 48. lp.

laukā. Savas runas nobeigumā profesors izcēla svarīgu faktu, ka tieši Itālijā iznāk pirmais valodnieciskais žurnāls, kas veltīts speciāli baltu filoloģijai.

Pēc prof. J.Endzelīna atbildes runas ārzemju viesis pasniedza arī LU rektoram prof. J.Auškāpam nelielu sējumu, ko izdevusi Padovas universitāte un kur it īpaši bija pieminēti šīs universitātes agrāko gadu simteņu studenti, starp kuriem daži uzdevušies gan par *natione Poloni*, bet patiesībā bijuši no tagadējās Latvijas.¹³⁵

Pēc tam arī dekāns prof. Fr.Balodis pateicās rektora kungam un prof. Dž.Devoto par piedalīšanos fakultātes padomes sēdē, izsakot pārliecību par vēl ciešāku sadarbību starp Latvijas un Itālijas zinātniekiem, un sēdi slēdza.¹³⁶

Nākamajā 281. sēdē, kura notika 21. oktobrī, J.Endzelīns nepiedalījās. 282. svinīgā sēde notika 22. novembrī, kurā doc. L.Bērziņam pasniedza goda doktora diplomu.

283. svinīgā sēde bija publiska kopā ar Filologu biedrību, un tā notika 25. novembrī. Sēde bija veltīta prof. Jāņa Kauliņa 70. dzimšanas dienai. Pēc protokolu materiāliem, nakamā sēde notika 9. decembrī, un J.Endzelīns tajā nav izteicies.

1934. gads

285. sēdē 20. janvārī, 286. sēdē 17. februārī un 287. sēdē 10. martā J. Endzelīns nepiedalījās, savukārt 7. aprīļa sēdē nav izteicies.

289. sēde notiek 5. maijā. Dekāns Fr.Balodis ziņoja par savu komandējumu uz kaimiņu zemēm Igauniju un Somiju. Fakultātes padomes uzdevumā viņš apsveicis Tērbatas muzeju 25 gadu jubilejā, Helsinkos nolasījis 2 lekcijas universitātē un 1 lekciju somu - latviešu biedrībā. Helsinkos izglītības ministrs un universitātes rektors izsacījuši vēlēšanos dibināt somu un igauņu valodas lektūru (t.i. lektorātu) Rīgā un latviešu - leišu lektūru Helsinkos. Jautājums jau ticis pārrunāts dekānu padomē un pēc tam arī fakultātes padome nolēma šo jautājumu ierosināt un vērsties pie rektora ar lūgumu sarūpēt lektūrai līdzekļus no Ministru kabineta fonda. Pret to iebilda prof. J.Endzelīns, aizrādot, ka zinātniski somugru filoloģija būtu vēlama baltu filologiem, bet lektors nevarēs dot to, ko šajā ziņā no viņa sagaidīs, turklāt šim neobligātajam valodas kursam nebūs klausītāju un praksē nekas nopietns neizdosies.

Sēdes turpinājumā fakultātes padomes locekļi pieņēma Rūdolfa Grabja kandidāta darbu ar atzīmi „ļoti labi” un piešķīra viņam kandidāta grādu baltu filoloģijā. Prof. J.Endzelīns rakstījis atsauksmi.¹³⁷

¹³⁵ Blese E. Prof. J.Endzelīna godināšana no ārzemju zinātnieku puses. *Izglītības Ministrijas Mēnešraksts*. 1933, Nr. 10, 298. lpp.

¹³⁶ LVVA, 7427. f., 6. apr., 363. l., 214. lp.

¹³⁷ LVVA, 7427. f., 6. apr., 363. l., 220. lp.

290. sēdē 26. maijā prof. J.Endzelīns, P.Šmits, J.Plāķis un E.Blese proponēja ievēlēt privātdocenti A.Ābeli par štata docenti. Fakultātes padome nolēma noskaidrot dekānu padomē šīs ievēlēšanas iespējamību.¹³⁸

Nākamajā sēdē 1. septembrī no sūtņa Romā prof. A.Spekus ienācis lūgums piešķirt viņam atvaļinājumu vēl uz 1 gadu. Prof. J.Endzelīns izteica viedokli, ka no tā cietīs fakultātes intereses, tomēr fakultātes padome pēc balsošanas nolēma vērsties pie dekānu padomes ar lūgumu piešķirt prof. A.Spekem atvaļinājumu uz 1 gadu.¹³⁹

292. sēdē, kas notiek 15. septembrī, fakultātes padome nodeva prof. J.Endzelīna atsauksmei Izglītības ministrijas rakstu par lielo un mazo burtu lietošanu iestāžu un amatpersonu apzīmēšanai. Savukārt, noklausoties prof. J.Endzelīna atsauksmi, ko papildināja prof. E.Blese, par štata docenti ievēlēja līdzšinējo privātdocenti A.Ābeli uz nenoteiktu laiku, balsojot ar 12 balsīm 'par' un 2 'atturoties'.¹⁴⁰

Turpmākajās sēdēs (293. sēdē 13. oktobrī, 294. sēdē 3. novembrī, 295. sēdē 8. decembrī) J.Endzelīns nepiedalījās, taču pēc sēžu protokoliem var secināt, ka profesors tomēr strādāja pie fakultātes padomes uzdotajiem darbiem. 1934. gada pēdējā sēdē, kurā J.Endzelīns nepiedalījās, fakultātes padome nodeva viņa atsauksmei J.Sandera rakstu par Jelgavas vārda aizstāšanu ar vārdu „Mītava”.¹⁴¹

1935. gads

296. sēdē 26. janvārī J.Endzelīns nepiedalījās. Dekāns nolasīja prof. E.Bleses, J.Endzelīna un P. Šmita atsauksmes par doc. L.Bērziņa zinātnisko darbību un ievēlēja viņu par ārštata profesoru 16 balsīm balsojot 'par' un 1 balsij atturoties. Fakultātes padome piekrita prof. J.Endzelīna noraidošai atsauksmei par vārdu „Mītava” Jelgavas vietā, ko ierosinājis Dr. Sanders.¹⁴²

297. sēdē, kas notika 2. martā, J.Endzelīns nepiedalījās.

Nākamā sēde notika 6. aprīlī. Prof. J.Endzelīns un prof. L.Bērziņš proponēja atstāt pie universitātes gatavoties profesūrai baltu filoloģijā Krišjāni Ancīti. Priekšlikumu fakultātes padomes locekļi pieņēma vienbalsīgi.¹⁴³

299. sēde notika 4.maijā plkst. 9 no rīta, un tajā J. Endzelīns nepiedalījās, savukārt 300. sēde notika tanī pašā dienā, 4.maijā, plkst. 9:45 no rīta, un J.Endzelīns tajā piedalījās. Sēdes beigās dalībnieki pārrunāja jautājumu par J.Ratermaņa doktora eksāmenu. Prof. J.Endzelīns

¹³⁸ LVVA, 7427. f., 6. apr., 363. l., 222. lp.

¹³⁹ LVVA, 7427. f., 6. apr., 363. l., 223. lp.

¹⁴⁰ LVVA, 7427. f., 6. apr., 363. l., 225. lp.

¹⁴¹ LVVA, 7427. f., 6. apr., 363. l., 229. lp.

¹⁴² LVVA, 7427. f., 6. apr., 363. l., 230. lp.

¹⁴³ LVVA, 7427. f., 6. apr., 363. l., 232. lp.

aižrādīja, ka eksāmenu komisijā, kura vērtēs J.Ratermaņa darbu, nav speciālistu ar doktora grādu dotajā nozarē (franču literatūra), un profesors uzskatīja, ka tāds būtu jāpieaicina. Fakultātes padomes locekļi pēc dekāna Fr.Baloža atbildes nolēma nemainīt komisijas sastāvu, un J.Ratermanis par savu doktora eksāmenu saņēma atzīmi „ļoti sekmīgi”.¹⁴⁴

Nākamajās 9 sēdēs J.Endzelīns vai nu nepiedalījās, vai nav aktīvi izteicies (301. sēde 18. maijā un 302. sēde 28. maijā, 303. sēde 31. augustā, 304. sēde 14. septembrī, 305. sēde 5. oktobrī, 306. sēde 9. novembrī, 307. sēde 23. novembrī, 308. svinīgā sēde 28. novembrī LU aula doc. Mišela Žonvāla (*Louis Michel Jonval*) piemiņai, 309. sēde 7. decembrī).

1936. gads

Jaunā gada pirmajās 4 sēdēs profesors J.Endzelīns nepiedalījās (310. sēde 18. janvārī, 311. sēde 29. janvārī, 312. sēde 12. februārī, 313. sēde 22. februārī).

Nākamā, t. i. 314., sēde notika 21. martā. Fakultātes padome vienbalsīgi nolēma prof. J.Endzelīnam pieskaitīt pensijas izdienā Harkovas universitātē nostrādāto laiku, pielīdzinot to Latvijas Universitātē nostrādātajam laikam¹⁴⁵ (pamatojoties uz J.Endzelīna iepriekš rakstīto iesniegumu fakultātes dekānam, kas atrodams J.Endzelīna personas lietā.¹⁴⁶).

Nākamajā 25. marta sēdē J.Endzelīns nepiedalījās. 316. sēdē 22. aprīlī Fakultātes padome atlika J.Endzelīna ierosinājumu par filozofijas nodaļas likvidēšanu.¹⁴⁷

Turpmākajās 3 fakultātes padomes sēdēs J.Endzelīns vai nu nepiedalījās, vai nav izteicies. (317. sēde notika 13. maijā, 318. sēde - 16. maijā, 319. atklātā sēde notika 22. maijā LU aula, kad Teodoram Celmam piešķīra doktora grādu filozofijā¹⁴⁸).

320. sēde notika jau nākamajā dienā 23. maijā. Sēdes protokolā minēts, ka A.Augstkalns atbildējis doktora eksāmenu slāvu filoloģijā un komisijas locekļi ir bijuši prof. J.Endzelīns, doc. A.Ābele un S.Kolbuševskis.¹⁴⁹

29. augustā notiek 321. sēde. Prof. J.Endzelīns piesaka doc. A.Ābeli par vecāko docent, un dekāns uzņemas virzīt šo jautājumu uz dekānu padomi. Sēdes laikā fakultātes padome pieņēma prof. J.Endzelīna darba tematu latviešu valodā 1936./1937. m.g. *Latviešu rakstu valodas attīstības gaita, sākot ar tautisko laikmetu*. Sēdes beigās K.Plukša kārtojis doktora eksāmenu ģermāņu pirmvalodā. Prof. J.Endzelīns bija uzdevis 12 (!) jautājumus. Fakultātes padome, apspriežot K.Plukša atbildes, vienojās, ka eksāmens nav nokārtots.¹⁵⁰

¹⁴⁴ LVVA, 7427. f., 6. apr., 363. l., 233. lp.

¹⁴⁵ LVVA, 7427. f., 6. apr., 363. l., 246. lp.

¹⁴⁶ LVVA, 7427. f., 13. apr., 447. l.

¹⁴⁷ LVVA, 7427. f., 6. apr., 363. l., 247. lp.

¹⁴⁸ LVVA, 7427. f., 6. apr., 363. l., 252. lp.

¹⁴⁹ Turpat, 252. lp.

¹⁵⁰ LVVA, 7427. f., 6. apr., 363. l., 253. lp.

322. sēdē 19.septembrī J.Endzelīns atkal nepiedalījās. Dekāns ziņoja, ka doc. A. Ābeli atļauts ievēlēt par vecāko docenti. Fakultātes padome piekrita, ka prof. J.Endzelīna izdienā būtu ieskaitāmi H.Trefnera ģimnāzijā nokalpotie gadi (Hugo Trefnera zēnu ģimnāzija atradās Tartū, Igaunijā, J. Endzelīns tur pasniedza senās valodas no 1900. - 1908. gadam).¹⁵¹

10. oktobra sēdē fakultātes padome vienbalsīgi ievēlēja doc. A.Ābeli par vecāko docenti ar prof. J. Endzelīna atsauksmi.¹⁵² Savukārt 1936. gada pēdējās divās sēdēs J.Endzelīns nepiedalījās (324. sēdē 7. novembrī un 325. sēdē 16. decembrī).

1937. gads

Jaunā gada pirmajās 11 sēdēs J.Endzelīns nepiedalījās (326. sēde 16. janvārī, 327. sēde 13. februārī, 328. sēde 17. martā, 329. sēde 17. aprīlī, 330. sēde 28. aprīlī, 331. sēde 13. maijā, 332. sēde 27. maijā. 333.sēdē 11. septembrī fakultātes padome, pēc J.Endzelīna rakstiska iesnieguma noklausīšanas, nolēma papildināt fakultātes mācību plānus, piekrītot, ka baltu filoloģijas nodaļas literatūras nozarē tiks pasniegta arī baltu valodu salīdzināmā gramatika 3 akadēmisko stundu apmērā¹⁵³. 334. sēde 18.septembrī, 335. sēde 9.oktobrī, 336. sēde 13.novembrī).

337. sēdē 4. decembrī fakultātes padome piekrita prof. J.Endzelīna ierosinājumam, ka viņa docētā priekšmetā „Latviešu valodas gramatika” studenti eksaminējami tikai vienu reizi, proti, valsts eksāmenu komisijā.¹⁵⁴

1938. gads

338. sēde notiek 15. janvārī. Dekāns ziņoja, ka 1938. gadā izdošanai grāmatas sagatavojuši prof. J.Endzelīns, J.Plāķis, P.Ķiķauka, L.Bērziņš un doc. E.Dīls.¹⁵⁵

Gan nākamā 4. februāra sēdē, gan arī 12. februāra sēdē J. Endzelīns nepiedalījās. Dekāns ziņoja, ka prof. J.Plāķis savu manuskriptu *Indoeiropiešu salīdzināmā gramatika* ir iesniedzis iespiešanai universitātes mācību grāmatu sērijā un nodeva atsauksmes uzrakstīt prof. J.Endzelīnam un prof. E.Blesem. Fakultātes padome piekrita prof. J.Endzelīna atzinumam par minēto pagastu nosaukumu rakstību un nolēma paziņot Iekšlietu ministrijai, atbildot uz tās pieprasījumu, ka attiecīgo pagastu nosaukumi būtu rakstāmi: *Blīdiene, Sērpils* (arī *Sēlpils*), *Aistere*.¹⁵⁶

¹⁵¹ LVVA, 7427. f., 6. apr., 363. l., 255. lp.

¹⁵² LVVA, 7427. f., 6. apr., 363. l., 257. lp.

¹⁵³ LVVA, 7427. f., 6. apr., 363. l., 269. lp.

¹⁵⁴ LVVA, 7427. f., 6. apr., 363. l., 278. lp.

¹⁵⁵ LVVA, 7427. f., 6. apr., 363. l., 279. lp.

¹⁵⁶ LVVA, 7427. f., 6. apr., 363. l., 282. lp.

341. sēdē 19. martā J.Endzelīns nepiedalījās. Šajā sēdē tika nolasīta tikai prof. E.Bleses atsauksme par prof. J.Plāķa manuskriptu, un fakultātes padome atbalstīja šī darba izdošanu.¹⁵⁷ Arī 342. sēdē 9. aprīlī J.Endzelīns nepiedalījās.

343. sēde notika 27. aprīlī, un J.Endzelīns tajā nepiedalījās. Dekāns ziņoja, ka prof. J.Endzelīns nodevis iespiešanai universitātes mācību grāmatu sērijā sava darba *Latviešu valodas skaņas un formas* manuskriptu, atsauksmi lūdza uzrakstīt prof. P.Šmitam.¹⁵⁸

344. sēde notika 7. maijā, J.Endzelīns tajā nepiedalījās. Fakultātes padome piekrita prof. P.Šmita atsauksmei par J.Endzelīna manuskriptu un noteica 1000 eksemplāru skaitu.¹⁵⁹

Nākamajās 2 sēdēs J.Endzelīns nepiedalījās (345. sēde 27. maijā un 346. sēde 31. maijā). 347. sēde notika 3. septembrī. Fakultātes padomē pārrunāja prof. J.Endzelīna ierosinājumu ievēlēt par privātdocentiem A.Augstkalnu un E.Hauzenbergu - Šturmu, sēdes dalībnieki izteicās, ka būtu vēlams, lai kandidāti vispirms noliek doktora eksāmenus.¹⁶⁰

348. sēde notiek 17. septembrī. Prof. J.Endzelīns izteica vēlēšanos atstāt uz 1 gadu pie universitātes sagatavoties zinātniskai darbībai pie baltu filoloģijas katedras baltu filoloģijas kandidāti privātdocenti E.Hauzenbergu - Šturmu.¹⁶¹

Protokolu grāmatā pēdējā sēde fiksēta 349. sēde 1. oktobrī. Turpmāko gadu fakultātes padomes sēžu protokoli arhīvā nav atrodami.

4. JĀŅA ENDZELĪNA DALĪBA ZINĀTNISKOS KOMANDĒJUMOS UN KONGRESOS

Pēc LVVA Jāņa Endzelīna lietas materiāliem var restaurēt komandējuma administratīvo procedūru 20. gs. 30. gadu Latvijā. Vispirms profesoram, kurš vēlējās doties zinātniskā komandējumā, bija jāraksta iesniegums fakultātes dekānam, pēc tam, kad šis iesniegums izskatīts un apstiprināts fakultātes padomē, dekānam tas bija jāiesniedz universitātes rektoram. Tālāk rektors to iesniedza Izglītības ministrijai, tad ministrija atsūtīja apliecību profesoram, kas iesniedzama Ārlietu ministrijai, lai iegūtu ārzemju pasi. Visbiežāk tika piešķirts arī komandējuma finansējums. Pēc komandējuma profesoram bija jāatskaitās fakultātes padomei par tā norisi un sekmēm.

1923. gada 2. septembrī Latvijas Augstskolas Dekānu padome saņēma paziņojumu no Filoloģijas un filozofijas fakultātes dekāna profesora P.Šmita par to, ka 1. septembrī

¹⁵⁷ LVVA, 7427. f., 6. apr., 363. l., 283. lp.

¹⁵⁸ LVVA, 7427. f., 6. apr., 363. l., 287. lp.

¹⁵⁹ LVVA, 7427. f., 6. apr., 363. l., 289. lp.

¹⁶⁰ LVVA, 7427. f., 6. apr., 363. l., 293. lp.

¹⁶¹ LVVA, 7427. f., 6. apr., 363. l., 295. lp.

profesoram J.Endzelīnam piešķirts 10 dienu ilgs - no 1923. gada 24. septembra līdz 4. oktobrim - zinātnisks komandējums uz filologu kongresu Minsterē, Vācijā. Prof. P.Šmits lūdza Dekānu padomi šo lēmumu apstiprināt. Lēmumu Dekānu padomē skatīja 3. septembrī, kurā nesaņēma nevienu iebildumu. Universitātes padomē lēmumu par komandējuma piešķiršanu profesoram J.Endzelīnam uz filologu kongresu Minsterē apstiprināja 12. septembrī.¹⁶² 18. septembrī rektors profesors Jānis Ruberts izsniedza J.Endzelīnam apliecību, kas „iesniedzama Ārlietu ministrijai nolūkā iegūt ārzemju pasi uz likuma par ārzemju pasēm 13. p. 3. p. pamata”.¹⁶³

1926. gada 19. jūnijā Latvijas Universitātes Filoloģijas un filozofijas fakultāte saņēma rakstisku iesniegumu no J.Endzelīna, kurā profesors lūdza vasaras brīvlaikā piešķirt viņam zinātnisku komandējumu uz Zviedriju un Somiju.¹⁶⁴ Tajā pašā dienā Latvijas Universitātes rektors profesors Augusts Tentelis piešķīra J.Endzelīnam zinātnisku komandējumu uz Zviedriju un Somiju, un apliecību ārzemju pases iegūšanai.¹⁶⁵

1928. gada 14. janvārī Latvijas Universitātes rektors profesors Mārtiņš Zīle saņēma paziņojumu no Filoloģijas un filozofijas fakultātes dekāna profesora A.Tenteļa par to, ka fakultātē 14. janvārī nolemts piešķirt profesoram J.Endzelīnam ārzemju komandējumu un atvaļinājumu uz Hāgu, Nīderlandi, no 1928. gada 6. līdz 20. aprīlim, un lūdza Universitātes padomi šo lēmumu apstiprināt. 18. janvārī M.Zīle parakstīja Universitātes padomes J.Endzelīnam piešķirto ārzemju komandējumu uz Hāgu.¹⁶⁶ 28. martā rektors izsniedza J.Endzelīnam apliecību ārzemju pases iegūšanai.¹⁶⁷

1929. gada 3. septembrī Latvijas Universitātes Filoloģijas un filozofijas fakultātes dekāns profesors Francis Balodis nosūtīja rektoram A.Tentelim 31. augustā notikušās fakultātes sēdes ziņojumu, kurā nolemts piešķirt profesoram J.Endzelīnam komandējumu un atvaļinājumu uz Prāgu, piedalīties slāvu filoloģijas kongresā no 1929. gada 3. līdz 17. oktobrim. Rektors apstiprināja Universitātes Padomē 11. septembrī piešķirto komandējumu un atvaļinājumu J.Endzelīnam uz Prāgu.¹⁶⁸ 25. septembrī A.Tentelis piešķīra J.Endzelīnam apliecību ārzemju pases iegūšanai.¹⁶⁹

1930. gada 3. aprīlī Filoloģijas un filozofijas fakultātes padome apstiprināja komandējumu uz Prāgu profesoram J.Endzelīnam no 28. aprīļa līdz 9. maijam. Dokumentu

¹⁶² LVVA, 7424. f., 13. apr., 447. l., 187. lp.

¹⁶³ LVVA, 7424. f., 13. apr., 447. l., 166. lp.

¹⁶⁴ LVVA, 7424. f., 13. apr., 447. l., 185. lp.

¹⁶⁵ Turpat, 185. lp.

¹⁶⁶ LVVA, 7424. f., 13. apr., 447. l., 183. lp.

¹⁶⁷ Turpat, 183. lp.

¹⁶⁸ LVVA, 7424. f., 13. apr., 447. l., 182. lp.

¹⁶⁹ LVVA, 7424. f., 13. apr., 447. l., 181. lp.

parakstīja toreizējais dekāns Fr.Balodis.¹⁷⁰ 1930. gada 23. aprīlī prof. J.Endzelīnam tika izsniegta arī apliecība ārzemju pasēs iegūšanai.¹⁷¹ Par komandējuma mērķi iesniegumā nekas nebija minēts.

1939. gada 17. martā prof. J.Endzelīns iesniedza fakultātes dekānam K.Straubergam iesniegumu ar lūgumu nodrošināt viņam komandējumu Lieldienu brīvlaikā uz Kauņu, lai iepazītos ar nepieciešamo un Rīgā neatrodamo literatūru zinātniskajai darbībai. Iesniegumā J.Endzelīns piebilda, ka komandējumā dosies ar paša līdzekļiem.¹⁷² 1939. gada 18. martā dekāns K.Straubergs universitātes rektoram iesniedza lūgumu piešķirt Filoloģijas un filozofijas fakultātes profesoram J.Endzelīnam komandējumu uz Lietuvu no 1. - 16. aprīlim.¹⁷³

LVVA J.Endzelīna personas lietā atrodas 1939. gada 4. augustā profesoram izsniegtā komandējuma apliecība uz Briseli kā Latvijas Universitātes delegātam uz V Starptautisko valodnieku kongresu no 28. augusta līdz 2. septembrim.¹⁷⁴ Taču profesora plāniem nebija lemts īstenoties, un valodnieks uz kongresu neaizbrauca.¹⁷⁵

Nepublicētie avoti

1. *Latvijas Universitātes Filoloģijas un filozofijas fakultātes darbības pārskats no 1919. g. līdz 1938. g.* LVVA, 7427. f., 6. apr., 42. lieta, 23 lp.
2. *Latvijas Universitātes Filoloģijas un filozofijas fakultātes programmas 1934. - 1935. g.* LVVA, 7427. f., 6. apr., 63. lieta, 1. - 7. lp.
3. *Latvijas Augstskolas Organizācijas padomes protokoli. 1919. g. 8. augusts - 1921. g. 21. decembris.* LVVA, 7427. f., 6. apr., 1. lieta, 413 lp.
4. *Latvijas Universitāte. Pārskats par Latvijas Augstskolas, vēlāk Universitātes nodibināšanu un viņas darbību.* LVVA, 7427. f., 6. apr., 37. a lieta, 449 lp.
5. *LU akts. Pabalsti no Kultūras fonda. 1921. g. 17. marts - 1934. g. 14. aprīlis. Sarakste ar Kultūras fonda nodaļu par tās pabalstu piešķiršanu mācības spēkiem zinātniskiem komandējumiem uz ārzemēm un zinātnisko darbu izdevumiem, grāmatu iegādei u.c.* LVVA, 7427. f., 6. apr., 82. lieta, 656 lp.
6. *Latvijas Universitātes padomes protokoli. 1922. g. 11. janvāris - 1926. g. 15. decembris.* LVVA, 7427. f., 6. apr., 2. lieta, 448 lp.

¹⁷⁰ LVVA, 7424. f., 13. apr., 447. l., 179. lp.

¹⁷¹ LVVA, 7424. f., 13. apr., 447. l., 180. lp.

¹⁷² LVVA, 7424. f., 13. apr., 447. l., 148. lp.

¹⁷³ LVVA, 7424. f., 13. apr., 447. l., 149. lp.

¹⁷⁴ LVVA, 7424. f., 13. apr., 447. l., 151. lp.

¹⁷⁵ 1939. gada 23. augustā starp Vāciju un PSRS tika noslēgts līgums, t.s., Ribentropa - Molotova pakts, kura slepenie protokoli noteica Baltijas valstu turpmāko nākotni. Tādējādi Latvijā jau bija izveidojusies kara situācija un izbraukšana bija neiespējama, jo Latvijai un Igaunijai bija tiešas robežas ar PSRS.

7. *Latvijas Universitātes Filoloģijas un filozofijas fakultātes protokoli no 1922. gada aprīļa līdz 1938. gada oktobrim.* LVVA, 7427. f., 6. apr., 363. lieta, 170. - 298. lp.
8. *Jāņa Endzelīna personas lieta.* LVVA, 7427. f., 13. apr., 447. lieta, 65. - 242. lp.

Literatūra

1. **Blese E.** Prof. J.Endzelīna godināšana no ārzemju zinātnieku puses. *Izglītības Ministrijas Mēnešraksts*, 1933, Nr. 10, 297. - 298. lpp.
2. **Endzelīns J.** Profesors A. Meijē (Meillet). *Latvijas Sargs*, 1922, Nr. 229.
3. **Эндзелин Я.** Славяно - балтийские этюды. *Харьков*, 1911, VIII, 207 с.
4. **Grīse R.** Jānis Endzelīns (1873 - 1961). **No:** Grīse R. *Spēkildze II.* Rīga: Antava, 2007, 20., 34. lpp.
5. **Grīse R.** Jānis Endzelīns Latvijas Universitātē (1920 - 1950). **No:** *Latvijas Universitātei - 80. Konferences referātu tēzes.* Rīga: LU, 1999, 42. lpp.
6. *Ilustrētā svešvārdu vārdnīca.* Rīga: Avots, 2005, 271., 609. lpp.
7. *Jānis Endzelīns atmiņās, pārdomās, vēstulēs.* Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 1999, 322 lpp.
8. **Kļaviņa S.** Valodas parlamenta prezidents profesors Jānis Endzelīns. **No:** Kļaviņa S. *Latviešu valodas pētnieki. No klausu laikiem līdz savai valstij.* Rīga: Raka, 2008, 187. – 196. lpp.
9. **Krākope - Kļava K.** Manas atmiņas par profesoru J.Endzelīnu. **No:** *Jānis Endzelīns atmiņās, pārdomās, vēstulēs.* Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 1999, 123. - 125. lpp.
10. *Latvijas Universitāte 1919 - 1929.* Rīga: LU, 1929.
11. *Latvijas Universitāte divdesmit gados 1919 - 1939. 1. daļa.* Rīga: LU, 1939.
12. *Latvijas Universitāte divdesmit gados 1919 - 1939. 2. daļa. Mācības spēku biogrāfija un bibliogrāfija.* Rīga: LU, 1939.
13. *Latvju enciklopēdija, 2. sējums.* Stokholma: Trīs zvaigznes, 1952, 1073. - 1418. lpp.
14. **Miezone M.** Atmiņas par profesoru J.Endzelīnu. **No:** *Jānis Endzelīns atmiņās, pārdomās, vēstulēs.* Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 1999, 139. - 150. lpp.
15. **Saule - Sleine M.** Lielais valodnieks - darba un tautas kalps. **No:** *Jānis Endzelīns atmiņās, pārdomās, vēstulēs.* Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 1999, 218. - 224. lpp.
16. **Skujiņa V.** Viens rokas spiedienu... **No:** *Jānis Endzelīns atmiņās, pārdomās, vēstulēs.* Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 1999, 230. lpp.
17. **Stradiņš J.** 1919. gads un Latvijas zinātne. **No:** Stradiņš J. *Etīdes par Latvijas zinātņu pagātni.* Rīga: Zinātne, 1982, 228. lpp.

18. Šilde Ā. *Latvijas vēsture 1914 - 1940. Valsts tapšana un suverēna valsts.* Stokholma: AB Daugava, 1976, 443. - 446. lpp.

Summary

The article *Janis Endzelins in the University of Latvia (June 1920 - June 1940)* is a description of J. Endzelins's (Latvian linguist, professor and academician) activities in the University of Latvia starting from June 1920 after his return to Latvia, up to June 1940, which was carried out, using the collected material on J. Endzelins of Latvia University Fund of the Latvia National History Archive and the Museum of Literature, Theatre and Music. J. Endzelins's pedagogical and administrative work in the Organisational Board of the University of Latvia and the Faculty of Philology and Philosophy is characterised. An overview of the linguist's scientific trips and participation in congresses and conferences.

